This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

Kort sammendragen historisk Fortælling

om

Forfædres Tapperhed og Trofasthed

i

Land- og Søekrige

fra

de ældste Tider af til 2den April

ved

Etatsraad og Høiesterets Assessor **Grauh.**

Udgivet

som Anhang til Samlingen af Landboloverne

i Anledning af

Landeværns- og Søeenrolleringsforordningerne

nu særskilt aftrykt

til

Morskabslæsning for Enrollerede.

Kiøbenhavn, 1803.

Trykt hos Johannes Breinholm,

paa Hofboghandler Simon Poulsens Forlag

og hos dem tilkiøbs for 20 ß. hefteet.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
452423
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
R 1908 L

h.
Vellu

At tilegne sig Forfædres Fortieneſter og — ikke at ligne dem, er daarligt: at bramme af Forfædres Daad og — at vanſlægte — er Skændſel. Stræbe vi derimod at ligne hædrede Forfædre: tør vi med ſamvittighedsfuld Selvbevidſthed ſige: vi ere værdige Sønner af hædrede Forfædre, da lad kun Tanken om Forfædres Roes tillige ſmigre vor Selvtilfredshed, da ſkal Forfædres Aand hvile over os: yrke end ſtørre Attraa, og denne end ſtørre Kraft til at ligne dem.

Ved, ſom ſædvanlig hvert Aar, at udgive Samling af Landboe-Lovene for det afvigte, blandt hvilke vi finde ſaa mange kriegerſke Anordninger, og blandt diſſe dem, ved hvilke Kongen fremkaldte en ny Hær af Landets kiække og raſke Sønner til Fædrenelandets Forſvar: randt det mig i Tanker, at

t maaskee ikke ville være dem af mine Lands-
ænd, nemlig Landboen, denne Lovsamling
entlig er bestemt for, ukiært, om den ledsa-
des med nogle Træk af Historien, der vidne,
den Uforsagthed og Kiækhed, den
rosasthed mod Fædrelandet, den
roskab mod Kongen, som det nye Aars
ndrede, allerede saa tilligen, gav Dan-
e, Norske og Holstenere Leilighed at vise,
atvelig i dette vort Nord: at
ore Fædre for disse Dyder være
ztede og anseete, og at de for-
lende at være det.

Egentlig indskrænker jeg mig kun til
re Landtroppers Bedrivter *), deels
rdi den største Deel af vore Landboer
ne til Lands, deels fordi det forekommer
ig, som man ved Sammenligning med vore
oekrigere, der næsten alletider være ligesaa-
ldige, som kiække, synes for lidet at have
get i Betragtning de Tilfældigheder, der
a ofte bidrage til et Feldtslags heldige eller

*) Da Soeinrulleringsforordningen blev kom, Aar 1802, gav denne Forfatteren Anledning til det Side-stykke om Soekrigene, som man finder efter det om Landkrigen.

uhældige Udfald. Vanskeligt vil dette ikke være at bevise, at de Uheld, som ere tilstødte nu og da vore Landtropper, paa ingen Maade kan tilskrives Feighed hos Nationen: Folket: den store Hob, men kun Tilfældigheder. Vel have vi havt nogle store og kiække Befalingsmænd for vore Landtropper, men Historien nævner ikke saa mange sieldne, enten Armeers, eller Bataillioners eller Regimenters Befalingsmænd, som Chefer for Floder, Eskadrer og enkelte Skibe. Ogsaa er det en historisk Sandhed, at oftest bestod vore Krigshære af flere Fremmede end Indfødte. Være nu ligesaa ofte Generalerne fremmede, der hverken kiendte Folket eller dette dem, hvad Under da, at i de samme Bataillier, der ene Flok, hvor en aden Frederik, en 4de Christian, en Rantzau commanderede, stød og kiæmpede længe, efter at det andet Flok der ofte bestod af leiede Tropper, havde viget. Aldrig et Slag er tabt, at en Fæstning er overgiven, det spørges, det høres, det forkuldes allevegne, men om Planen til Tagt har været rigtig lagt,

om de Besatende have gjort deres Pligt, det faaer man ikke at vide; man dømmer efter Udfaldet: den Armee, de Regimenter, det Corps fik Hug, hedder det og dermed er man færdig.

Endskiøndt alt dette er uden for, ja over min Kreds, frembyde sig dog af sig selv herpaa nogle Exempler, der endog i dette korte Udtog af vore Krigsbegivenheder ikke kunne undgaae at bemærkes. At f. Ex. Friderits og Kronborg Fæstninger gik over, vide vi i det mindste med Vished, ikke var Besætningernes Skyld.

En vis Tidspunkt tilstaaer jeg: det var at ønske, vi kunne glemme, da Danske syndes at have glemt sig selv, men at det og kun syndes saa, eller kun var en Overrumpling — som vel er hændet ethvert Folk — det vidste de siden. Ilden, der brænder i Danskes Bryst for Fædrenelandet, slukkes aldrig, om den end ikke altid flammede. Hvor der er Mismod i Fredens Tid, kan man ikke vente Mod i Krigens. Og saaledes var det i Slutningen af 4de Christians og Begyndelsen af 5te Frederiks Regiering.

Mens da Faren var størst, da danske Throne vakkede, da svenske Konge ville være Konge over Danmark og Norge, da vaagnede det Mod, som slumrede, da flammede den Ild, som ulmede i Danskes Bryst; og 3die Fri derik seirede over fiendtlig Vold, som over den indvortes Tvedragt mellem Stænderne, der alt længe havde plaget Landet.

Men vi opsætte at tale om disse Uhældes Tilfælde, saa længe vi kunne, og ville nu nævne nogle af de Begivenheder, der gjorde vore Forfædre berømte, for Tapperhed i Krig.

At Nordboen var navnkundig ved Tapperhed i Oldtiden, det vidner Historien: det maatte de Nationer tilstaae, der nødsagedes at overlade deres Hiemstavn til Normanner, Cimbrer, Gother, Longobarder, Angler, Saxer, samtlige vore Forfædre, der overstrømmede næsten hele Europa, endog en Deel af Asien og Afrika. Det mægtige Rom, en Tidlang næsten Verdens Lovgiver, vovede sig dog aldrig hid Nord, men skielvede ved Rygtet om Nordboens Nærmelse. Længe søgte de forgieves,

at tilbagedrive disse ubudne Gjæster: de rabde et Slag efter et andet, indtil det endelig lykkedes, da Faren for Rom var storst, mere ved List end ved Magt at overrumple dem. Sandt nok, ikke meget roesværdig var al denne Daad: falsk Begreb om Ære, Vildskab, Rov-Begierlighed var det, som stemde denne Tapperhed. Men noget kan dog denne Adfærd undskyldes, da Religion og Religionslærere ikke anbefalede andre Dyder end Tapperhed: da Død paa Gotteseng anseges ærefuld, og der naesten kun var Valg imellem at overvældes og at overvælde. — Saa vide vi og, at vare Forfædre, fremfor andre Nationer formiddede denne Stridbarhed ved Ædelmodighed mod Overvundne, ved Gjæstfrihed mod Fremmede, og ved Løfters ubrydelige Holdelse.

Nærme vi os derimod de seneere Tider, da finde vi samme Kiækhed og Mod, men det stemdes ved blidere og ædlere Følelser: ved sand Ærlighed, Kierlighed til Fædrenelandet, og Troeskab mod Kongen.

Ikke kan derpaa vel anføres større Beviis end, at Europas fydlige Potentater valgde Nordboer fremfor andre, til at bevogte deres Personer og Slotte, og at fremmede Magter i de seenere Tider saa ofte ønskede sig Hielpetropper fra Danmark.

Saa kiendt, saa erkiendt var Nordboens Troskab mod deres Fyrster, at allerede i det 11te Aarhundrede de græske Keisere ikke ville have uden Danske og Norske i deres Livvagt. Endog blev dette Korps anseet for Kiernen af deres Tropper, og bleve brugte, ikke allene som Livvagt, men ogsaa til andre Tog. De kaldtes Baraunger, og deres mandige Bedrivter i denne fremmede Tieneste, have adskillige Skribenters beskrevet.

I Christian den 5tes og Frederik den 4des Historie finde vi atter optegnet, hvad vore Tropper i de seenere Tider have udrettet i fremmed Tieneste, og derved fortient den Tillid, man havde til dem. Kong Christian den 5te overlod i Aaret 1690 Kong Vilhelm af England 7000 Mand Hielpe-

tropper for at undertvinge Irland. Danske Krigere følge Ærens Lov ikke allene naar de stride mod deres Konges Fiender, men ogsaa naar de stride for hans Venner. Ved disse 7000 Danskes Hielp blev 2de Feldslag vundne den 1 og 11 Juli ved Floden Boine og ved Droghede. Aaret efter i samme Maaned blev Athlone indtagen med Storm og de forenede Irlænder og Franske maatte vige ved Achrim; den 13 October gik Limerik over til de forenede Danske og Engelske, og Kongen af Engeland maatte takke Danske for Irlands Erobring. Mærkværdigt i denne Krig, at Danske her fandt igien, og istandsatte paa ny de Skandser, som deres Forfædre for over 1200 Aar siden havde opkastet.

I den spanske Arvefølge-Krig vare fra 1702 til 1709 henved 20000 Mand danske Tropper bestandig i fremmed Tieneste, nemlig: i Keiserlig, Engelsk og Hollandsk Tieneste mod Frankrig, under Trampes, Harboes, Scholtens og Rantzous Commando. Den 15 August 1702

vandt de Keiserlige en Bataille mod de Franske, som de Keiserlige Generaler tilstode, de maatte takke de Danske Troppers løvemodige Tapperhed for. Ligesaa heldige vare de 1709 i 2de Bataller med en oprørsk Fyrste i Ungarn. Men tillige fortaller Historien, hvilket fortiener ligesaa meget at roses, at de Danskes Forhold, saavel i Quarteererne, som paa Marscherne, var saaledes, at Indbyggerne overalt ønskede, ja yttrede Ønsket for deres Regiering, at de danske Tropper maatte blive der. Den 13 Aug. 1704 erhvervede 12000 Mand Danske under vor berømte General Scholten sig selv og Fædrenelandet en Krigsære, der aldrig uddeer: det Keiserlige Rytterie, som skulde understøtte Infanteriet, tog Flugten; 7 Batailloner Dansk Infanterie maatte næsten fægte alene, da det preussiske Infanterie ikke kunde afholdes fra Flugten, uden ved af deres Generaler at foreholdes de Danskes Standhaftighed, som vedbleve Striden, skiønt næsten forladte af Medstridere." Vender Eder! sagde

Generalen, seer hvorledes de brave Danske holde sig. De Allierede seirede, og Seieren tilskrives de Danske. Dronning Anna af Engelland, sendte en Minister til Kong Frederik den 4de, for at takke ham for den store Tieneste, de Danske havde vist paa denne ærefulde Dag. 1706 og 1709 bidroge det danske Ryttерie under vor Rantzou saaledes til de tvende store Seiervindinger, over de Franske ved Ramilliers og Malplaquet, at selv saavel den fiendtlige franske General, som de Alliеredes Generaler tilstode, at Seieren maatte tilskrives det danske Ryttерie, og Dronning Anna kaldte de danske Tropper i et Brev til Kong Frederik, de Uovervindelige. Kongen af Frankerig derimod blev saa fortrydelig, at han lod den Danske Gesandt vide, han kunde forlade Hoffet.

Erhvervede vore danske Tropper saa megen Berømmelse i fremmed Tieneste, maa de vel og have fægtet som ærekiære Soldater

og troe Undersaatter, naar Fædrelandets Forsvar, Fædrelandets Ære fordrede det: naar deres Konge kaldte dem. At de og have fuldestgiort denne Forventning, dette Krav, og efterladt Efterkommerne følgeværdigt Exempel, det haaber jeg, disse faa Blade, der indeholde de 3 sidste Aarhundreders vigtigste Krigsbegivenheder, skal klarligen godtgiøre, kun dette maae jeg da anmærke, som jeg haaber man tilstaaer mig: at i Strid mod Overmagten ikke allene ved Seieren, men selv ved det tabte Slag kan vindes Ære og Hæder for Troppene, naar de stride mandelig, saa længe det er muligt; Og, at det var den dansk Landmagts hæderlige Lod ligesom vore Flaaders, næsten altid at stride mod Overmagten, det vil vilkaarlig ses den finde tilfulde godtgiort. Kun een Undtagelse maa jeg tilstaae nemlig: det bekiendte uheldige Slag i Dytmarsken i Kong Hanses Tid, da en (vel altid) utidig Ringeagt mod en Fiende, man dog vedste var tapper, blev Aarsag til dets slette Udfald. At 50 Aar derefter i vor ligesaa kloge som tapre

Kong Friderich den 2dens Tid, de gode Dytmarsker maatte dyrt betale dette Nederlag; det vil jeg i sorigt forbigaae, fordi det vel ikke kan regnes til Ære, at det heele Danmark og Holsteen kunde bringe denne liden Provinds til gamle Lydighed.

Førend vi gaae over til de senere Tider, som, fordi de nærme os mere, blive os mere underholdende, kan jeg dog ikke undlade, at gjøre mine Landsmænd opmærksomme paa et ældgammelt Minde om Forfædres Bedrivter og Tapperhed. Dette finde vi i vore Kongers Titel: de Venders Konge. Vender beboede det nordlige Tydskland langs Østersøen til Øer Rygen. Disse Vender havde alt længe forurolliget Riget ikke alene ved Søerøverie, men ogsaa ved Landgang og Plyndren paa Kysterne; men Danskes og Holsteneres Tapperhed giorde Ende paa denne Røven og Plyndren, og ved Danskes Stridbarhed: Ved Vendens Erobring, blev det danske Rige et af de mægtigste Riger i Europa. Det strakde sig langs Østersøen indtil de russiske Grændser. Man fortæller at Hol-

stenere og Jyder i et af disse Vendiske Tog nær vare blevne uenige om hvo der skulle have Æren at være foran i Striden.

Men hermed forlade vi og disse ældre Begivenheder og gaae over til de senere; og jeg forbigaaer med Forsæt de ikke faa Træk af Tapperhed, som Historien fortæller under de afskyelige Borgerkrige, saavel de, som førdes for at undertvinge et Rige, som ikke ville lade sig undertvinge, nemlig: vort Naboe-Rige Sverrig, som de, der førdes her i Riget selv, formedelst Kongevalgene: jeg forbigaaer dem, fordi Tapperhed, naar Borger drager Sværd mod Borger, et tvetydig Dyd — det kommer an paa, om der fægtes for den gode, den retfærdige Sag, om Tapperhed er Dyd eller Last. Kun det kan vi sige, at den, der strider og dør for sin retmæssige Konge — den er altid retskaffen Borger, tro Undersaat og sand Helt.

Altsaa til vor Friderich den 2dens og hans Folks hædrede Krigsbedrivter. Efterat den Dytmarske Krig var til Ende, faldt det Kong Erich den 14de i Sverrig ind, at

ville forbyde vor Danske Konge at føre de 3 Kroner i sit Vaaben, som han havde optaget til Erindring om den forrige Forening mellem de 3 Riger: Danmark, Norge og Sverrig. Hele Armeen af 28000 Mand blev betroet vor udødelige Daniel Ranzou, men den var fordeelt: han havde, da han kom til Armeen, kun 4000 Mand hos sig: han ville foreene sig med den øvrige Armee, men en svensk Armee af 25000 Mand forekom ham, og ville forhindre ham derfra: langt fra at staae fra sit Forsæt, tiltalede han Tropperne, foreholdt dem hvad de skyldte deres Konge, deres Fædreneland og egen Ære, "heller at døe med Hæder end flygte med Skiændsel." Efter en kort Bøn til Gud, fulgte Chef, Officerer og Tropper deres hæderlige Kald, anfaldt med Kaarden i Haanden den heele fiendtlige Armee, og 4000 Danske nedlagde 5000 Svenske, og joge de øvrige 19000 Mand paa Flugten. Slaget stod ved Sparteraaen eller Falkenberghede. Det gik som Ranzou forud havde sagt sine Folk; "ikke Troppers Mængde men Tapperhed giør

Udslaget. Aaret efter gik Ranzow med Armeen til Smaaland og Gotland, midt om Vinteren over, for alle uden Danske, utilgjængelige Veie, og slog 2de svenske Armeer; derefter blev Varberg erobret ved Storm, og dette hele Tog var for Tropperne ligesaa ærefuldt, som Freden blev det for den danske Stat. Den sluttedes 1570.

Den saakaldte Calmarske Krig i Christian den 4des Tid, blev ikke mindre Bevis paa den danske Landmagts Kiækhed og Tapperhed. Skiøndt uvant til Krig ved 30 Aars Roelighed, baade indvortes og udvortes, feirede en dansk Armee ved Calmar mod en dobbelt saa stor svensk; thi en Deel af den danske Armee var gaaet til Elvsborg og Christianopel, og blev, da den vilde foreene sig med den calmarske Armee, opholdt af den svenske, som kom først til Riisbye tet ved Calmar, saa at Beleirings-Armeen blev selv beleiret ved den svenske Armee paa den ene og Calmars Castels Besætning paa den anden Side, thi vel var Calmar By alt gaaet over, men Fæstningen holdt sig længe, og Besætningen

havde endog drevet de Danske ud af Byen igien. Den svenske Armee giorde Angreb, og Besætningen giorde Udfald, men endda seirede den danske Armee: 1900 Svenske faldt: de øvrige maatte vige. Ingen Under nu, at, da den øvrige danske Armee kom til, maatte Calmar og dens Fæstning gaae over. Kong Christian selv tog den vigtige og faste Fæstning Elvsborg, og Gerhard Ranzou tog Øeland. Selv den unge og raske Prinds Gustav Adolph maatte vige med sin tre Gange stærkere Armee for de danske, og Jonkispings stærke Castel maatte overgive sig.

Ikke mindre tappre viisde vore norske Brødre sig, saavel de regulaire Tropper under deres brave Anfører General Lunge, som Bønderne i Guldbrandsdalen under deres Foged Gram, hvilke sidste kastede over Ende en Hær af 1000 Skytter; dette Slag kaldes endnu Skottestaget, og en Mindesteen blev opreist med Indskrift: Den 26 August 1612 blev

den skotske Oberste Zinclar skuet. Følgen af disse ærefulde Tog og Seiervindinger, blev en ærefuld Fred i Aaret 1613.

Ikke saa heldig var vor store Christian den 4de i Krigen mod Keiseren; men det er dog saa vitterligt, at det ikke var hans og danske Krigeres Skyld. Kongen var anmodet, som Kredsobrest for den Nedersachsiske Kreds, at antage sig de tydske Fyrsters Sag mod Keiseren, som vilde undertrykke det tydske Rige. Men hverken de tydske Fyrster selv eller deres Allierede bistode Kongen, som de burde og havde lovet: af de første gik adskillige over til Keiseren, og de sidste betalte ikke de Subsidie-Penge, de havde lovet. Med tydske Soldater uden Sold, kan vel ikke den bedste General udrette noget stort; Imidlertid afverlede dog Krigslykken en Tid lang. Kong Christian var selv med overalt, men da een af hans Medstridere, nemlig: Greven af Mansfeld havde tabt det store Slag ved Dessauer Broe, paafulgde kort efter det uhældige Slag ved Königslutter, hvor 4000 Mand af de Kongelige bleve deels fangne,

deels slagne. Historien angiver især som Aarsag til dette Tab: at de tydske Ryttere, som ikke havde faaet Sold, gjorde ikke deres Pligt. Men Slagets Haardnakkenhed og Langvarighed, selv det store Forlis, beviser nok som, at der er kæmpet med Tapperhed, om derpaa kunde tvile, hvor Ade Christian var i Spidsen; ligesom ogsaa Freden, der sluttedes, beviser den Agtelse, vor Christian og hans Krigsmagt stod i. Thi, skiøndt de Keiserlige efter dette Slag vare trængte ind igiennem Holsteen til Jylland, tilstodes dog intet ved Freden, uden at Kongen skulle forlade de tydske Fyrster, imod at de Keiserlige igien skulle forlade alle Kongens Lande, som de havde besat. Endog blev Kongen anmodet kort efter, med Tillæg af store Lovter, at gaae over til Keiserens Parti mod Sverrig, men hvilket Kongen aldeles afslog. Tvende saa kiække og store Konger, som Christian og Gustav, kunde ikke andet end agte hverandre, og levede derfor, fra den Tid af Freden blev sluttet 1613, som Venner og Naboer. Men slet lønnede dette Naboerige Kongen

for saadanne sit venskabelige Forhold; thi efterat den svenske Konge Gustav Adolph have været hidvigtet mod Keiseren ved Kong Christian, og Gustav Adolph var død, indfaldt den svenske General Torstensen ganske uventet igiennem Holsteen lige ind i Jylland, og gjorde stor Fremgang *). Danmark havde levet i Fred siden Freden med Keiseren, ingen af de gamle Krigere levede uden Christian den 4de: de Svenske derimod havde haade erfarne Generaler og stridbare Armeer. Intet Under at de gjorde Fremgang i et Land, hvor man intet fiendtligt ventede, med en Armee, der maae have været over 20000 Mand, thi da han gik tilbage, havde han, skiondt han havde efter-

*) Veien fra Tydskland af var altid aaben gienem Holsteen, hvis Fyrster begunstigede ethvert fiendtligt Indfald — noget, vi nu ikke have at frygte, da vore Konger ved det vigtige Mageskifte mod det fraliggende Oldenborg og Delmenhorst ere nu ene Hertuger i Holsteen ligesaa ogsaa Kongens Brodre Fædrenelandets saadre Prinds Friderich fraskrev sig sin Ret til de ikke ubetydelige Indkomster af Stiftet Lübeck, som var een af Bekiendtgiørelserne ved dette Mageskifte.

lade adskillige Besætninger i Fæstningerne og mistet en Deel, dog 15000 Mand med sig. Kong Christian skiendt 68 Aar gammel, var som sædvanlig selv allevegne, nu i Skaane, nu i Fyen, nu paa Floden, hvor han i een Action foruden 23 mindre betydelige Saar, mistede to Tænder og sit høire Øie, men vedblev desuagtet, med en Hue ned over Øiet, at commandere. Ved hans Aarvaagenhed og Nærværelse overalt, standsedes Fiendens videre Fremgang, og saavel den fiendtlige Flaade som Sverrig maatte bøde for Torstensens Vold i Jylland. Vore Norske Brødre hialp dræbeligen de Danske til at giengielde ondt med ondt i Sverrig.

Uagtet alle Kongens Bestræbelser, hvorved ogsaa Fienden blev forhindret at komme over til Øerne, maatte han dog, da Holland og fleere Magter saa mægtigen understøttede Sverrig, han derimod understøttedes ikke engang i eget Rige, indgaae en Fred 1647, som naturligviis maatte krænke en Konge som Christian den 4de. Han klager selv i sit diærve Brev til Rigets Raad over Aarsagen til Fiendens Fremgang og

Hald: "Misfornøielse og Misundelse imel-"lem Stænderne: ingen Penge til at lønne "Krigsfolket; men vel", siger han, "til at "kiøbe Godser for." Kort, vi finde i 4de Christians sidste Dage Forberedelse til den endnu større Forvirring under Frederich den 3die. Han modtog et Kongenavn, der intet betydede; thi næsten al Kongemagten maatte han fraskrive sig, da han valgdes, derfor gik det som det gik; Konge-Valget desuden skede sielden uden Borger-Blods Udgydelse — thi hvert Parti ville have sin Konge, og det Parti, som fik Overhaand, foreskrev den valgte Konge Love — nemlig kun til egen Fordeel. Derfor have næsten alle Nationer indseet Arveregieringens Vigtighed og Nødvendighed — og Kongesønnen, der i sin Tid skal regiere, opdrages til at vorde det han skal være: Folkets Fader, ikke Konge for et eller andet Parti allene. Derfor sværge vi alle, med Tillid og Haab Eneregieringen og Arveregieringen og Frederich den

sdies Afkom Huldskab og Troskab indeil Døden selv.

I 7. Aar havde Danmark Fred, men 1655 begyndte Krigen med Kong Carl Gustav af Sverrig, der vilde være Konge i Danmark og Norge tillige — og nar havde blevet det. Han kiendte saa godt vor indvortes Forfatning, den Splid og Uenighed som herskede imellem Stænderne, at han, da han anden Gang giorde Landgang paa Sielland, ville indbilde Folk, at han kun kom for at hielpe Kongen til Fordeel for Almuen. Men da Faren var størst, vaagnede de Danske af deres Slummer — enhver glemde sig og sit — Fædrenelandets Frelse blev alles Formaal — Bonden glemde det haarde Stavnsbaand, Adelen sin Hals- og Haands-Ret, Borgeren sine Skatter og Afgivter; Kiærlighed til Fædrenelandet, Troskab mod det gamle danske Kongehuus herskede alle; og Konge og Folk, der saa troligen havde deelsaget i fælles Farer, vandt omsider Hæder og Fred.

Vi maae nu korteligen gienmeengaae de særdeles Omstændigheder, som foregik. Be-

gyndelsen af Krigen var endda ikke saa uheldig. De Danske gik over Elven, indtog Bremen og Verden. Nordmændene dreve de Svenske tilbage og slog dem ved Jetta, samt erobrede Jemteland og Herdalen. I Skaane slog Frederich den 3die og Ulrich Gyldenløve den svenske General Banner saa at, om ikke just paa samme Tid den ulykkelige stærke Frost var indtruffen, som den forvovne Carl Gustav benyttede til at gaae med sin hele Hær over Isen til Fyen, og over Smaaøerne til Sielland, var Krigen ikke nær blevet saa farlig, som den blev. General Wrangel var, ligesom Torstensen i Christian den 4den Tid, gaaet lige til Frederitz, hvis Commandant Bilde, skiøndt han havde en ny Fæstning, Besætning af 6000 Mand, og intet manglede, overgav sig og Besætning og Fæstningen til de Svenske. Historien frikiender Besætningen fra al Skyld i denne Overgave. Nyborg Fæstning blev nu og erobret, og Ruskovs Commandant lod sig overraske af Forræderen Ulfeldt, som vår med Carl Gustav bestandig

paa dette Tog, til ogsaa at overgive denne Byg. Snart var Svenskeu i Sielland og i Roeskilde. En General Trampe tilbød sig vel at giøre Udfald med 4000 Mand, og gdie Frederik vilde selv følge med, men Kongen havde, som sagt, kun Kongenavn, ikke Kongemagt, og maatte jo love, da han blev nødt, at adlyde Rigets Raad, og dette ilde heller kiøbe Freden ved de bedste Provindsers Overdragelse. Den blev derfor sluttet den 26 Febr. 1650. Men Carl Gustav havde aldrig i Sinde at holde den; Konge vilde han være i alle 3 Riger. Han lod sine Krigsfolk blive i Sielland tvertimod en Artikel i Fredsslutningen, og kom atter med friske 6000 Mand i Land ved Corseer den 8 August samme Aar. Han fandt ingen Modstand, overalt hvor han kom, enten flygtede eller overgave sig baade de faa Krigsfolk han mødte og Indbyggerne, og snart stod Carl for Kiøbenhavn. Man foreslog Kong Friderich at flygte, men han svarede: "han vilde døe i sin Rede." Og nu — skulle da Danske ikke ville døe for deres gamle Kongehuus? jo dette blev een-

frimmig besluttet, skiøndt Bomber og glødende Kugler regnede ned i Staden: skiøndt den var belejret til Lands og blokeret til Søes, dyre Tid og Frygt for Hunger; og skiøndt der neppe vare 1000 Mand regulaire Tropper i Byen; — men — der vare Danske, Borgere, Embedsmænd, Studenterer. Ingen Uenighed mærkedes nu mellem Stænderne, ingen tænkde nu paa Fritägelse og Privilegier, alle deeltoge i Arbeider enten til Vaabnen eller andet Arbeide paa Volden eller i Byen, uden Forskiel paa Kiøn eller Stand. Kongen sov i en Telt ved Østerport, Dronningen var til Hest, og opmuntrede alle i Byen og paa Volden. Adskillige lykkelige Udfald, hvorved een Gang 300, en anden Gang flere, og atter 800 Svenske bleve dels nedsablede, dels fangne, gave de belejrede friskt Mod. Dog spurgdes under alt dette, den altfor vigtige Overgave af Kronborg Fæstning, hvori 2 Officierer og en Amtmand vare lige gode, men Nyttet de havde giort i Kronborg og Helsingøer, blev dem berøvet af en tro dansk Underofficier Jacob Dannefærd, og nogle

troe Fiælandske Bønder. Paa Fregatten som skulde bringe Bytter til Skaane, overlagde han med disse Bønder at slaae Lugen til for de Svenske, naar de gik ned i Rummet, selv stak han Commandeuren ihjel og med den blotte Kaarde tvang han Styrmanden at styre lige til Kiøbenhavn med Fregat og alt. Tolv andre ligesaa trosse Fiælandske Bønder vovede sig ligeledes roende med 150 Soldater. Man fik flere behagelige Efterretninger: fra Bornholm, at Indbyggerne havde overrumplet den svenske Commandant og hans Folk, og overgivet sig til Kong Friderich, og fra Norge at General Bielke med 800 Mand havde omringet 1700 Svenske, som maatte give sig fangne, samt at alle Svenske vare udjagne af det hele Trondhiem. Endelig kom den vigtige og for Danske ærefulde Dag, da Carl Gustav Raaden imellem den 11 og 12 Febr. 1659 beordrede General Storm med 6 Regimenter paa 6 forskiellige Puncter, men da han mærkede det gik galt, sendte han endnu et Regiment under Grev

Steenbuk, som ikke havde bedre Lykke. Kl. 4 om Morgenen lod Kongen den anden General-Storm begynde; men efter et frygtelige Nederlag maatte de Svenske vige. Omkring, ved og paa Voldene, fandt man om Morgenen 900 saarede, 1514 døde, 8 Oberistlieutenanter, 7 Oberster, 3 Generalmajorer og 1 General. I alt skal denne Beleiring og General-Storm have kostet de Svenske henved 5000 Mand, naar man regner de saarede og de druknede i Voldgravene med.

Hovedstadens Exempel fulgdes nu overalt, dog gik Smaa-Gerne overk igiennem; thi Svenskerne fik Folk i Land ved nogle af deres Skibe, dog har Fienden selv tilstaaet, at han fandt her nyentet Modstand, det lidet Mosen, det mindre Langeland gjorde alt hvad der kunde gjøres, og her maa vi ikke forbigaae, at den tiden Byr Nasjov denne Gang kostede Svenskerne 13 Uger og 1806 Mand, forend han fik den, og det skiondt havde deres Commandant og Overcommand

dant havde forladt dem, og skiondt de lede Mangel paa Krudt. Slaget ved Nyborg, hvor der faldt 5000 Mand Svenske, giorde tilsidst Ende paa Svenskens Overmagt i Danmark. Kun 2 Mand af hele svenske Armeen undgik Død eller Fangenskab, saa at, da den Svenske General Steenbuk meldte sin Konge dette Slags Udfald, sagde han: "tog Fanden Faarene, kunde han taget Bukken med."

Dog vilde Carl endnu ikke Fred; han faldt ind i Norge; Friderichshald skulde det gielde, men, uagtet 3de Beleiringer, først med 1600 Mand, siden med 4000, og endelig med 9000 Mand, stod Friderichshald sig. Den svenske General Horn havde forhen i de nydske Krige indtaget de største og stærkeste Fæstninger; men Friderichshald blev Friderichshald da og fremdeles. Commandanterne Bielke og Hvidtfeldt, Friderichshalds Borgerskab, og blandt disse en riig Kiebmand ved Navn Peter Norman vare ikke Bilde, Beenfeldt, Brünow, som overgav Friderits og Kronborg; hverken Liv eller Formue agtede Friderichshalderne høiere,

end den Ære at tilbageveise en af de første Generaler, med samtlige sine 9000 Mand. Han som hans Formand maatte med uforrettet Sag og 2000 Mands Forliis forlade Friderichshald. Borgerne havde selv antændt deres Huse, paa det de ikke skulle tiene Fienden til Værn, Norman stødte Kugler om Natten, som han udskiød om Dagen, og holdt aaben Taffel for alle hans Medstridere — værdigere Vært, Giæster og Taffel har vel aldrig været til; alt dette varede, og dette udholdte denne By fra 13 Sept. 1658 til 13 Januar 1660, hvorhos maa ikke forbigaaes: at da Byen beleiredes første Gang, vare der ikke 500 Mand Garnison, og Fæstningsværkerne bestode i nogle Stene, som vare opkastede til Muur. Endelig døde Carl Gustav, enten (hvorom Historieskriverne ere uenige) for Friderichshald, eller af Grædmelse over, at han ikke blev Konge over de 3de nordiske Riger, og Danmark fik Fred.

I Krigen, Christian den 5te førde med Carl den 11te af Sverrig, fægtede vore danske Tropper ligeledes, som næsten altid, mod

overlegen Magt; at Wismar og flere Fæstninger i Svensk-Pommern bleve overrumplede af danske Tropper, vil jeg kun nævne for at vise, at det er gaaet mindre som os, naar et Indfald er skeet overlagt fra Angriberens Side, men Forsvaret ikke har været tænkt paa af de Angrebne. Men at Gyldenlove med 6000 Mand marcherede fra Norge ind i Bahuus, og satte heele Vestergothland i Skat, Pisndt der stod en Armee af 18000 Mand Svenske i Bahuus, det fortiener at anmærkes; ligeledes blev Helsingborg og Landskrone og den stærke Fæstning Christianstad erobrede. Det kom dersteer til en Hovedbatallie den 3 Dec. 1676. Begge Konger nemlig Kong Carl den 11te og vor Kong Christian den 5te stode i Spidsen for deres Armeer — At ingen af de stridende have vendt Ryggen, beviser Antallet af døde og saarede: 8 a 9000 paa begge Sider, og begge Armeerne tilskrive sig Seiren. Alt hvad man kan forlange af 15000 Danske mod 25000 Svenske naar anmærkes, at begge Armeer vare regulære og lige stridvante — Det var Vinter, og

efterat have lagt Besætning i Landskrone, gik de Danske over til Sielland indtil næste Aar i Maymaaned, da begge Konger mødte hverandre atter ved Landskrone; den danske Konges høire Fløi seirede: han selv forfulgde de flygtende 2 hele Øyer igiennem og nedsablede 2 Esquadroner Ryttere — men — saasnar Efterretning, at hans venstre Fløi under General Ahrenstorph var slaget paa Flugten. Den samme Ahrenstorph synes det, havde større Lyst til at holde Rastdag end slaaes; thi Spidsen af 16000 Mand lod han siden efter den Svenske Kong Carl den 11te tage Christianstad tilbage, lige for sig, skiønt alle hans Officerer raadte ham at angribe. Deslige Tilfælde bør vel ikke tilskrives Nationen eller Armeen. Et andet Uheld bør ikke forbigaaes da det beviser hvad han sagde at endog ved talrige Slag kan vindes Krigere at 2800 Mand Danske bleve omringede af Carl den 11te — men — med 8000 Svenske — og dog slages disse 2800 Danske med de 8000 Svenske saalænge, førend de vilde give tabt, at kun 300 Mand kom derfra.

Maastrands Erobring ved Gyldenløve blev anseet for et af Krigskonstens Mesterstykker. Byen ligger paa en Ø med Flod omgiven med Klipper og mindre Øer; 2 Kasteller paa 2 Klipper, og 2 Forter paa 2 Øer maatte først indtages, Kanonerne maatte opføres ved Mastetræer paa Klippen, og det under idelig Ild fra Fæstningen, men alt maatte overgive sig, endog det saa kaldte uovervindelige Cärlsteen, da man truede med Storm, og alt dette med 1600 Mand. Saaledes kan Nordboen arbeide, stride, naar det gialder Ære og Fædrenelandets Forsvar. Endelig kröntes dette Feldtog med en hæderlig Seier, som vor General Lovenhielm med 3000 Mand erhvervede i Norge over 10000 Mand Svenske den 28 Aug. 1677. 2000 Svenske bleve i Trefningen.

Saa hældige vare vi ikke i den sidste Krig i afvigte Aarhundrede: Carl den 12tes Landgang imellem Helsingøer og Kiøbenhavn med 15000 Mand i Aaret 1700 d. 4 Aug.; det tabte Slag ved Helsingborg d. 10 Marts 1710, og endelig ved Gadebusk d. 20 Decbr.

1712. Disse 3 Tilfælde ere det uden Tvivl, man anfører mod vor Landmagt, men hvilke man neppe billigen har bedømt.

Hvad Carl den 12tes Landgang angaaer, tør jeg vel, skiøndt uindviet i Krigsgudens Hemmeligheder paastaae, at en Landgang, som bedækkes ved 3 fiendtlige Flaader hvilke tillige indslutte den Flaade, der skulle hindre Landgang, er vanskelig, om ikke umuelig at afværge. Der skee formodentlig falske Forsøg til Landgang, saavelsom falske Attakker, og det paa adskillige Steder paa een Gang. Man veed vel ikke det af Fienden egentlig besluttede Landgangspunkt. Uden let Ryttere, Dragoner, Husarer, ridende Artillerie, svede Kystbevogtere og Landeværn, siger vor Kammerherre Scheel, det er høist vanskelig at hindre Landgang *). Og dette var just Tilfældet: en Engelsk, en Hollandsk og en Svensk

*) Mærkeligt, at strax efter at denne Krig var endt, i det afvigte Aarhundredes første Aar, udkom Forordningen om Landmiliciens Indretning, ligesom nu i dette Aarhundredes første Aar, Landeværns Forordningen.

Flaade bedækkede Svenskens Landgang, men indsluttede tillige den Danskes Flaade. Man kunde vel spørge: hvi beværtede man da ikke disse ubudne Giæster, som deslige ubudne Giæster pleie at beværtes? Sagen var den: der blev Fred i det samme, de Svenskes Allierede havde afgiort den. Og jeg har da som Dansk Mand Lov til at tro: Lykke for Carl den 12te og hans 15000 Mand, at Freden blev sluttet til Trayendal. Han og hans Folk gik derefter roligen tilbage til Skaane igien.

Slaget ved Helsingborg den 10de Marts 1710 tabtes: men mod en Armee af 28000 Mand under en Steenbuk, og den Danske Armee var neppe 16000, ja efter een af Historieskrivernes Mening ikke uden 13100 Mand. Sandhed byder mig at tilstaae, at de 28000 Mand vare udiseiplinerede og af Steenbuk sammenskrabede Folk i Hast. Men — hvad om det er gaaet Armeen, som dem, der havde udkastet Planen til dette Tog, at man, ligesom i Kong Hanses Tid i Dytmarsken, troede, det kun var et Lystog: at man ingen Mod-

stand kunde vente, da det var en bekiendt Sandhed, at Kong Carl saaledes havde udtømmet sit Rige for Mandskab i hans russiske, polske og tyrkiske Krige, at man tog 15 Aars Drenge til Soldater, og at Qvinder maatte kiøre Plor: og nu finder den Danske Armee, af 13, eller om endog 16000 Mand, uventet, 28000 Mand, der stride for et Fædreneland, der vare i sidste Aandedræt, om ikke for Koner og Børn, saa for Fædre og Mødre, for Hiem og Hiem og for en Konge, der nedstammede fra gamle spenske Kongeslægt. Overveier man dette, saa er det vist nok ubilligt at tilregne de Danske Tropper det, som Brede, at de tabde mod en i Antallet saa overlægen Fiende, mod en Nation saa kiæk saa stridvandt, som den Svenske. Snarere kan man spørge, hvorfor havde Vedkommende ikke beregnet alt dette i Forveien? Gaae vi nu til Slagets særdeles Omstændigheder, da lærer Historien 1) at det Svenske Ryttery var 8000 Mand, det Danske kun 3000, hvor vigtigt dette er, det maa Krigeren af Profession bedømme. 2) At

de Danske tabde i første Angreb deres General — og denne var en Ranzou — de Svenske derimod beholdt en Steenbuk. Hvad Tabet af en General som Ranzou kan virke paa en Armee, det kan vi let slutte, naar vi kiende Mennesket, og Erfarenhed bestyrker desuden denne Forslutning, 3) at man ikke har vendt Ryggen tilligen det beviser Tabet af 4000 Mand Gemeene og 90 Officeerer foruden fangne, og endelig 4) vandt de Svenske ikke Seier for intet; thi 2000 Svenske faldt, ligeledes foruden fangne. Vi komme nu til Slaget ved Gadebusk, som ogsaa blev tabt; men det forekommer mig, som den Danske Hær, skiøndt den tabde Slaget, snarere vandt end tabde Kriger-Ære: Danmarks Allierede: Russer og Polakker havde ladet Steenbuk passere sig forbi med 17000 Mand med hvilke han agtede sig lige til Holsteen. Vor aarvaagne Kong Friderich den 4de vilde møde og standse ham med 16000 Mand. Siden Forskiellen var saa liden, og begge Armeer vare regulære Tropper, vil man maaskee antage, at her var lige mod

lige, men langt fra; thi i den Danske Armees venstre Floi vare 7000 Saxer, og disse behagede ved første Angreb tilligemed deres General at kaste Gevæhr, altsaa kun tilbage 9000, men disse 9000 Mand vedbleve dog Striden indtil Armeerne nærmede sig hverandre paa 15 Skridt nær, og kom altsaa i Haandgemæng. Hvad Under nu at det saa svækkede venstre Floi maatte vige; endnu fægtede høire Floi, og det saa længe, at der kun blev tilbage, et eneste Regiment jydsk Infanterie som vedblev Striden, og hævnede Landsmænds Fald ved at nedsable og nedskyde — som det kunde træffe sig — et heelt Regiment af de bekiendte stridbare svenske Dalekarle 1200 Mand. I alt bleve 2000 Svenske døde eller saarede, men i den Danske Leir var Antallet af døde allene ligesaa stort. Beviis nok, at de havde staaet og stridet og ikke givet efter, forend det var umuligt at staae længer, det er: til de faa, der vare tilbage, bleve overmandede. Kong Friderich

blev næsten ene tilbage paa Valpladsen, og undkom neppe ved Hielp af Mørket. Maaskee havde de 7000 Saxer aldrig været i Armeen, det havde gaaet bedre; thi naar en Armee veed, den har dobbelt Overmagt imod sig, da anstrænger den sig naturligviis, men naar man seer de halve af sine Medstridere overgive sig, saa kan selv, som vi have seet, Preusiske Tropper faae i Sinde at gisre Selskab; og dog stode de Danske i 5 fulde Timer efterat de Saxiske havde holdt op, at stride, indtil det var mørkt Kl. 4 Eftermiddag. Steenbuk benyttede sig af denne Seir og gik ind i Holsteen, men sig til liden Baade; thi der maatte han overgive sig og og sine 11000 Mand, som han sik tilovers fra Gadebusk, som fangne til Kong Friderich: Nu, da det var sildigt, vare endelig Danmarks Allierede komne til Hielp. At Stralsund, Rostok, Bremen, Verden, Wismar, Damgarten og Stade maatte overgive sig til de Danske og deres Allierede, nævner jeg kun; thi heri toge de Allierede ligesaa megen Deel som de Danske; men tvende Gange ødmxt

kede sig de svenske og ydske R
tere saaledes, at deres egen General s
"De havde slaaet som Kosakker"
modtog ved Wismar og Stralsund de
leirede, der giorde rasende Udfald, nem
3000 fra Wismar og 4000 fra St
sund med saadan Kraft, at faa e
ingen kom tilbage til deres F
ninger, men bleve enten ned
lede eller fangne.

I Norge maatte 600 svenske O
tere som endog Carl den 12te selv anfø
2 Gange vige for 200 norske T
goner, men da flere Svenske kom til, ma
naturligviis hine give efter.

Det skulde nu atter gielde Friderichsh
men Friderichshalds Fæstning
kaldet Friderichssteen blev, hvad den
en urokkelig Klippe. Byen fik vel K
Carl, men Borgerne og Fæstningen fik
ikke. Hvad Peter Norman var for
det var Peter Tolhiornsen denne G
For at skade Fienden, opofrede de d
Gaarde og Huse, som de havde opfyldt
brændende Sager, til Ilden. Fæstnin
Bomber og Kugler uleiligedr Kong C

saaledes, at han forlangde Stilstand; men hvor giæstfrie end Normændene ere, svarede Colbiørnsen: "at deslige ubundne Giæster maatte man saaledes hielpe ud igien." Følgen af denne Friderichhaldernes Standhaftighed blev, at de Svenske ogsaa denne Gang maatte forlade Friderichshald med et Tab af 1500 Mand og 3 Generaler.

Aaret efter 1718 ville Kong Carl atter beleire Friderichshald med 2000 Mand; men denne Beleiring ophævedes ved hans Død den 3 December: han fandtes nemlig staaende død i en af Løbegravene, støttende sig med Armen paa Overkanten, og saaret af en Kugle, der var gaaet igiennem Hovedet. Krigen vedblev desuagtet endnu i Norge. Tordenskiold erobrede den vigtige Fæstning Marstrand og ny Elfsborg, deels ved List deels ved Mod og Tapperhed. Men dermed endtes ogsaa Krigen, og Freden blev sluttet den 3 Junii 1720. Sverrig maatte betale 6 Tønder Guld i Krigsomkostninger, samt forpligte sig at betale Told i Øresund om andre Nationer. Kong Friderich

overlod desuden Bremen og Verden som han under Krigen havde erobret, for henimod 6½ Tonde Guld til Engelland.

Siden den Tid have vi nydt Fredens blide og gode Dage — og — ere maaskee ved disse blevne — forkielede — uvante til at see ved Fiende under Øinene — uvante til Krigens Besværligheder. Saa skulle da Norske have ophørt at være Nordmænd — Danske at være Dannemænd — Sidder da ei Skioldungers Æt paa gamle Danske Trone, hvis Afkom og især 3de Valdemarer, 13de Frideriker, 3de Christianer sørgede saa Kongelig for de Danske Staters Hæder — saa faderlig for vore Fædre — Føle vi da ikke for vort Fædreneland: vort gamle Dan og Nor, hvad Fædrene følde for det? Kunne vi eller vor Afkom nogensinde glemme, at det var vor elegode 5te Friderichs Søn og Sønneson, der talede Folkets Sag for Tronen om Judfødsret, om Stavnsbaand, om fri Kornhandel, og at det var 7de Christians Viisdom og Retfærd, der fandt den Tale Kongesønner værdig og dens Indhold værdig Gienstand for

Kongepligt: thi gav han Folket Indfødsret, bød Stavnstvang for evig vige fra Danmarks Slette og Hungeren fra Norges Fielde. Kunne dette glemmes, da vare vi ikke Nordmænd — ikke Dannemænd — da vare vi ikke værdige Sønner af værdige Forfædre. Men maaskee vi torde sige, vi ere det. Dog — vi ville ikke selv tale om os selv — Lad Dagen hiin høperlige Dag i det ny Aarhundrede tale — Lad Fremmede, og blandt disse, selv Fienden, hiin stolte Britte tale; og da maaskee vi tør sige: det 19de Aarhundrede saae endnu — Fienden fandt endnu — Nordmænd — Dannemænd.

Ved Dagen — den anden April i det ny Aarhundrede — ved dens hengangne Helte — ville vi sværge for os og vore Efterkommere: Saa skal fremdeles hver Fædrenelandets Fiende finde Holstenere — Nordmænd — Dannemænd, som ville seire eller dø — for Konge — for Fædreneland.

Forordningen af 8 Januar 1802 om Søe-Indrolleringen i Danmark synes vel ikke efter Overskrivt at henhøre til denne Lovsamling, men da Søelimit-Districterne nu ere udvidede til alle Søekysterne, saa at endeel Landboer, forhen Landsoldater, nu indføres i Søelægs-Rullerne, ville man med Føie paaanke, om den ikke fandtes iblandt denne for Landboen bestemte Lovsamling*).

Landeværns Anordningen af 19 Januar 1801 gav mig Anledning til de faa Blade angaaende Forfædres Krigsbedrifter til Lands; denne om Søe-Indroleringen giver mig samme Anledning til ogsaa for disse mine Landsmænd at fremstille nogle Træk af Historien angaaende den Danske Søemagts Anseelse og Høderlighed i de afvigte Aarhundreder.

Vi skulle her finde vore Fædre til Søes som til Lands, kiække i Strid og uforfær-

*) Man erindrer, at disse Blade ere trykte som Anhang til Samlingen af Landboelove for Aarene 1801 og 1802.

dede i Farer, men tillige — hvilket ikke altid var Landmagtens Lod — næsten altid belønnede, efter Fortieneste med Seier og Hæder.

Forfædres Fortieneſter ere ikke vore, men kiende vi noget til dem, vil Tanken: ſkulle vi være ringere end vore Fædre? opfylde hver Dannemands Barm med Attraa efter ved lignende Daad at fortiene lignende Roes.

Skiøndt vore Forfædre ere vandrede hid fra Sønden og Østen til Lands, maatte de dog tilſidſt ſtandſe ved Havet, først ved Østerſøen og dens Bugter, ſiden høiere op i Nord, ved Nordhavet ſelv. Dets Bredder tilbøde en behagelig Næring, til Afvexling med de idelige Urte- og Kiød-Spiſer. Det undertiden ſpeilklare Havblik lokkede: indbød til at forſøge Dybet, for at prøve om (efter Ordſproget) her ikke endnu var mere at fiſke; og, man ſluttede rigtig fra de Rigdomme, allerede dets Bredder havde ſkienket, til de flere og ſtørre, Havet ſelv maatte kunne afgive — men — Havet er ſkuffeligt — Havblik er ofte Forbud paa

Storm og Uveir: man vovede sig saa langt ud, at man ikke uden megen Møie og Anstrængelse kom lykkelig hiem. Man drev vel ofte mod sin Ville over til andre Lande, kom tilbage og berettede hvorlunde man der i de sydligere Egne levede som i Paradis. — Saaledes dømmer man sædvanlig efter et kort Ophold i fremmede Lande — som Giæst. — Overvundne Farer give Mod, lykkelige Forsøg Dristighed til flere og større; man blev altsaa snart bekiendt med Søen; man blev søevandt og trodsede tilsidst Storm og Bølger.

Agerdyrkning, Handel og Videnskaber kiendte man kun lidet til. Hengivne til Søevæsenet, skiænkede Fædrene idelig om paa Havet, og vare — hvad vi saa nødig ville tilstaae — Søerøvere.

De tre nordiske Riger Danmark, Norge og Sverrig vare deelte i næsten ligesaa mange Kongeriger, som nu Herreder og Amter. Disse Smaakonger kunde aldrig forliges; altsaa idelig Krig og Vold. De overvundne Fyrster kunde ikke finde sig i disse Underkastelser, og deres troe Undersaatter

ligesaalidet i det fremmede Herredømme; de prøvede altsaa tilligemed deres Konger eller Prindser Eventyrer paa Søen. Enhver Befalingsmand over et Parti kaldte sig Konge, saa at der vare ligesaa mange Søekonger, som Landkonger, og hvilke idelig strede om Herredømmet.

Voldsmænd maatte være betænkte paa at finde Modstand, altsaa maatte man lave sig paa at kæmpe, ikke allene med Søe og Bølger, men ogsaa mod Fiender, man mødte eller overfaldt, paa Søen eller hvor man landede.

Snart bleve Baade til Skibe: Jagter paa 20 Mand og 12 Aarer; thi de skulle rumme, foruden Fødevare og Mandskab, de da brugelige Vaaben: Buer, Pile, Hellebarder, Øxer, Køller, og man havde allerede for mere end 1000 Aar siden Krigsskibe, der kunde føre 120 tilsidst 400 Mand. Vant til Kamp og Strid paa egne Farvande oversvømmede Nordboen tilsidst baade Nord- og Vesterhav, de besøgde, rettere hiemsøgde, engelske, irske, skotske, frisiske Kyster; end ikke franske og

afrikanske vare sikkre. Nordboen var saa frygtet, endog hist Syden, at man bad og sang i Kirkerne:

Fra Normanners Vrede
Frie os kiere Herre Gud!

Vi have alt i det forrige Anhang undskyldt denne vore Forfædres Adfærd, saa godt vi kunne, med falske Begreber om Religion og Dyd, og vi kunne her lægge til: var end aabenbar Vold og Uret almindelig, saa var Tyveri og Bedrageri dets sieldnere; sligt hørde man aldrig; det blev ansect nedrigt, man gik aabenharligen og, forsaavidt ærligen tilværks. Naar man kom til fremmede Lande, forlangde man at bøe hos; tilstodes det, hoverede man ikke, misbrugde man ikke saadan Fiælighed; men nægtedes det, da lod man Udfaldet komme an paa Kræfter, Styrke og Tapperhed.

Noget standsedes denne Ufærd mod fremmede Uskyldige, da de mange Smaakonger bleve overvundne, og de 3 nordiske Riger, ethvert fik sin Regent og Konge, men dog ophørde det egentlige Sørøverie ikke, førend den christelige Religions Lys begyndte

at skinne i Norden — denne lærer: at elske Næsten som os selv, det er udlagt: at lade hver beholde sit, at ikke behandle andre anderledes, end vi ville, de skulle behandle os. Neppe havde vi selv lært denne Grundsætning, og ophørt at være Søerøvere, førend vi tugtede de vendiske Søerøvere. Axelhuus, nu Kjøbenhavn, blev bygget, og blev i lang Tid alle de østerske Søerøveres Tugtemester.

Men skiønt vi ophørde at være Søerøvere, ophørde vi dog ikke at være Søemænd. Søemands-Klædedragt blev Nationens, ja selv Kongernes og Prindsernes Dragt. De nordiske Nationer havde Flaader, store Flaader indtil 1400 Skibe i Waldemar den II. Tid; kun ved store Flaader, ved Søetog, ved kiække Søemænds Tapperhed blev det muligt for Nordiske Prindser at erobre og beholde Nordmandiet i Frankerig: for danske Konger at erobre det hele Engelland, som i meer end 100 Aar maatte adlyde det danske Scepter. Kun ved Søetog

og Flaader blev danske Konger Herrer over alle Kyster i Østersøen lige til Rusland og Finske Bugten.

Saa ældgammel, saa grundet er Dannerkongens Overherredømme i Østersøen og Øresund, tilstaaet i senere Tider ved formelige Tractater.

Meget ofte i Middelalderen prøvede de tre nordiske Riger Styrke med hverandre i store Søeslag med forskjellig Lykke, men altid med lige Tapperhed, thi alle vare de Nordboer; og at flygte var en Forbrydelse, som en Dansk Krigslov, der er 1800 Aar gammel, straffede med Ærens Tab; det heed nemlig: at den, der først — det er: uden den høist Befalendes Ordre og Tilladelse — viger i Striden, maa ikke staae i Lov og Tog med andre Dannemænd.

Tvende Søehelte udmærkede sig især i denne Tidsalder, den norske Einar Tambeskielver og den danske Absalon. Krigsskibenes Størrelse begyndte nu at nærme sig vor Tids Krigsskibe; den norske Kong Oluf Trygvesen havde et, der

var ligesaa langt, som et 60 Kanonskib: Ormen hin lange kaldet, bygt af den første Skibbygger Historien nævner i Norden, Torberg Skaftoug.

Søeslaget ved Svolder, nu Gripsvald, som den Norske Kong Oluf og hans Einar vandt mod Venden, men tabde strax efter, da de danske og svenske Flaader forenede sig mod dem, er eet af de navnkundigste i vort gamle Nord; det holdtes Aaret 1000. Efter 60 Aars Forløb betalde de Norske med samme Mynt, og ødelagde den hele danske Flaade ved Helgenæs. Men den største og blodigste Søebatallie i disse ældre Tider, var den under Absalons Anførsel Aar 1184 ved Rygen, hvor 30 danske Skibe seirede over 500 vendiske, af hvilke kun 35 reddede sig med Flugten, alle de øvrige sank eller erobredes. Denne Absalon var den første Geistlige, men tillige Statsmand, General og Admiral, og — hans Kongers: Knuds og Waldemars troeste, trofasteste-Mand.

Waldemar den Tredie, eller som nogle kalde ham, den 4de, gjorde tvende mærkelige Søetoge! det første mod Øeland og Gothland, hvis rige Hovedstad Wisbye var Oplagssted for det hanseatiske Forbund. Her gjorde Waldemar med sin Flaades kiekke Søekttigere Landgang: Den maatte underkaste sig dansk Herredømme. Skiøndt disse Øer siden gik over til Sverrig igien, vedbleve dog de danske Konger, til Erindring om denne Seier, at kalde sig de Gothers Konge, hvilken Titel de endnu føre.

Aar 1361 havde de hanseatiske Stæder, saavel imellem sig selv indbyrdes, som med en Deel meklenborgske og holsteenske Fyrster indgaaet Forbund med Danmark. De indtoge Kiøbenhavn; men da Flaaden kom for Helsingborg, blev den der totalitter slagen: 6 Skibe erobredes, nogle bleve opbrændte, og de øvrige forføiede sig hiem til Lübeck igien, og gjorde Fred.

Denne Tidspunkt vi nu kortelig have igiennemløbet, kunde vi kalde den danske

Søemagts første og ældste. Man havde netop nu i Aaret 1361. første Gang begyndt at bruge Krudt.

I den følgende Tidspunkt, synes det man enten ikke har brugt, eller ikke nokſom ſørget for Flaadens Vedligeholdelſe. Vor ellers kloge og ſtore Dronning Margrethe kunde ikke holde Søeroverne i Lydighed; hun havde nok at tænke paa: at vedligeholde den ſtore Plan til de 3 Rigers Forening. I de tvende udenlandſke Kongers Tid, ſkulle man næſten troe, de havde glemt at ſtyre Roer og Seil, thi man leed idelig Skibbrud, endog naar man kun flyttede ſig fra et Sted til et andet; hvorledes ſkulde det da gaae, naar man tillige ſkulde, ſlaaes? Søekrigeren har ofte 3 Fiender paa eengang, af hvilke den egentlige Fiende undertiden ikke er ſaa farlig ſom de andre: Storm og Bølger ſkal tvinges midt i Slaget med Seil og Roer, og nu ſkal tillige den lumſkeſte af dem alle: Strømmen paapaſſes og dens Følger undgaaes. Naar man undtager den Seier, en danſk Flaade af 20 Skibe under Admiral Jens Holgerſen, efter at Fien

den adskillige Stæder havde giort Landgang med Vold og Mord, erholdt over den langt større forenede lybekske og svenske Flaade paa 35 Skibe, under Wismar og Bornholm 1511, da 11 fiendtlige Skibe erobredes, melder Historien intet betydeligt om den danske Flaade, førend da Admiral Skram under Christian den Tredie begyndte at bruge Kanoner.

Med denne betydelige Forandring kunde vi altsaa antage den danske Søemagts tredie Tidspunkt at begynde.

Krigsskibene og deres Redskaber maatte nu blive større og stærkere, at de kunde taale baade Fiendens Kugler og egne Kanoners Dron: det større Skrog fordrede større Reisning: flere Redskaber og anden Takkelage efter Tyngdes og Ligevægts Regler: altsaa og mere Mandskab til at regiere disse ildsprudende Kasteller — og nu — Proviant og Ammunition. Bleve Skibene større og bekosteligere, blev Antallet derimod mindre; kort: alt fik en anden Skikkelse i denne Tidspunkt.

Men skiønt alt var nyt og uvant, erholdt dog Admiral Skram en herlig Seier over den langt større Indiske Flaade, som mistede 10 Skibe. Derefter giorde han Østersøen ryddelig og sikker for alle de Fiender, Christian den Tredie maatte kæmpe imod, forend han kom paa Tronen. Denne Mand kaldte man Vovehals for Danmark, man mærke — for Danmark — hvo kan vove for meget for sit Fædreneland, thi ellers var Udtrykket ikke værdigt nok: det kan ogsaa bruges om Daarer, der, uden Hensigt at gavne, kaste sig i unødig Fare.

Kong Friderik den 2den var vel ikke saa heldig til Søes som til Lands, men ikke deste mindre blev dog det danske Flags, den danske Soekrigers Ære, som altid haandhævet, thi at 22 svenske Skibe kunne seire over 8 danske, under Bornholm, det var vel ingen Konst, men siden efterholdt dog den gamle Skram den Svenske Flaade i Ave det hele Aar igiennem.

Her mode vi og de ærværdige Navne: Rud, Trolle, Brahe, som i Aaret 1563 og 64 med ikke 40 Skibe seirede tvende Gange over den svenske Flaade der med smaa og store var 50 Skibe stærk, under Øeland, hvor det svenske Admiralskib — det største Krigsskib man endnu havde seet i Nordsøen, Makeløs paa 200 Kanoner — blev entret af de Danske — den svenske Admiral blev fangen og Skibet sprang i Luften.

I en anden Bataille 1565 under Borgholm, tog Otto Rud 7 svenske Skibe, men hans Skib var her saaledes blevet tilredt, at det var synkefærdigt, og Rud blev som Fange ført til Stockholm — derved fik de Svenske Luft og toge deres Skibe tilbage igien, men skiønt den danske Flaade var langt mindre, blev Seieren dog uafgiort paa begge Sider. Nær havde den da regierende svenske Konge Erik iilfærdigen vanæret sig ved selv personligen at dræbe eller rettere sagt myrde denne nu værgeløse Fange, som hver ædel og hielmodig

Fiende vilde agtet høit: men een sin Konge tro svensk Undersaat rædde sin Konges Ære, ved at standse hans Hidsighed. Om denne Tildragelse har man den skionne Sang:

Gaae sagde Kongen tapre Mand!

Historien fortæller vel endnu nogle andre Søebatailler af mindre Betydenhed, men her kan ikke siges nære med Sandhed, end at de mindre danske Flaader holdte altid Stand mod de større svenske Flaader, uden at nogen egentlig kunde siges at seire.

Den danske Sømagts fierde Tids punkt antage vi at begynde med 4de Christian, som ville, at alt skulle behandles videnskabelig. For de Lydende er Øvelse og Raskhed nok, men de Befalende maa have Kundskaber: saaledes er det i alle Fag. Kongen lod sig først selv lære, hvad der kunde læres i det smaa, paa Skanderborg Søe; han var selv Skibbygger, thi han udkastede Tegninger til Skibene, og fik hele Flaaden ombygget i sin Tid: han var selv Befalningsmand baade i større og mindre Tog: han

kunde lære alle, ingen kunde lære ham noget: han var hele Aar igiennem paa Søen i et Tog efter det andet: han havde selv seet og erfaret alt hvad der kunde møde til Skibs; han fremmede indenlandsk Kosfardiehandel og Søefart, og han sikkrede den for andre Nationer, og taalde ikke det Handels-Monopol, som Levningerne af det hanseatiske Forbund endnu vilde tilegne sig i Norden.

Men førend vi gaae over til de senere Tildragelser, har jeg troet at skylde mine Læsere een Anmærkning: allerede have vi nævnt nogle Søetog mod og Seiervindinger over svenske Flaader, og vi vil finde flere endnu herligere og større i det følgende. Ingen tage heraf Anledning til at slutte, at vore Mødre vare mindre kiekke, mindre tappre, deres Konge og Fædreneland mindre troe og hengivne end vi; tvertimod, Historien vidner det modsatte: da Christian den 4de var uheldig i Tydskland, skielvede det hele store, hellige, tydske, romerske Rige for det lille Sverrig: I den skaanske Krig reddede svenske udisciplinerede unge Drenge deres Fædreneland, der næsten var i sidste Aandedræt. De viisde sig

der, som Karle, der kiendte Pligt og Ære ligesaavel som vi — ogsaa de ere Nordboer — men det traf sig nu saa, at vi have havt flere store og navnkundige Befalende til Søes, fra Admiraler af til enkelte Brigers Commandeurer *), derimod har Sverrig havt flere store og navnkundige Befalingsmænd til Lands end vi; men dessstørre er Æren, at have seiret saa ofte over een ligesaa tapper og klek, endog mere stridsvant Fiende.

Det første 4de Christian tog sig for, var: at beskytte saavel egen Handel, som andre Nationers i Østersøen.

Den øresundske Told, som alle søehandlende Nationer saa høitidelig havde tilstaaet ham, forpligtede ham dertil, og han holdt Ord. Kong Carl den 9de i Sverrig fik i Sinde at forbyde al Handel paa Lifland og Curland, men en dansk Flaade af 17 Skibe convoierede 150 Kofardieskibe fra Øresund til Riga og Reval, uden at de Svenske vovede at lade sig see.

*) Herhen hører Rahbeks: Vort Fædreland var altid rigt paa kække Orlogshelte.

Krigen begyndte til Lands: den første Gang de danske og svenske Flaader mødte hverandre, maatte de Svenske vige med Forliis af er 48 Kanonskib, som de Danske erobrede.

Derpaa fulgte det dristige Foretagende af Admiral Daae under Elfsborg, hvor der laae 7 svenske Skibe, som ikke vilde ud. Daae havde ogsaa 7 Skibe: at udsætte disse baade for de svenske Skibes og Fæstningens Ild, havde været et uforsvarligt Vovestykke, men med 16 Baade og 180 Mand Nordboer, at brænde Admiralskibet og tage de øvrige 6 bort lige under Fæstningen, det forstod han, og det udførde han lykkelig.

Denne Søeexpedition var saa vigtig for Landmagten, at denne nu kunde bemægtige sig Fæstningen Elfsborg.

Man saae derefter neppe den svenske Flaade i Søen; Kong Christian søgde den overalt i Østersøen lige til Stockholm, men den holdt sig inden for de dem bekiendte Skiær. Admiral Mogens Ulfeldt opfordrede dem

var ligesaa langt, som et 60 Kanonskib: Ormen hin lange kaldet, bygt af den første Skibbygger Historien nævner i Norden, Torberg Skaftoug.

Søeslaget ved Svolder, nu Gripsvald, som den Norske Kong Oluf og hans Einar vandt mod Venden, men tabde strax efter, da de danske og svenske Flaader forenede sig mod dem, er eet af de navnkundigste i vort gamle Nord; det holdtes Aaret 1000. Efter 60 Aars Forløb betalde de Norske med samme Mynt, og ødelagde den hele danske Flaade ved Helgenæs. Men den største og blodigste Søebatallie i disse ældre Tider, var den under Absalons Anførsel Aar 1184 ved Rygen, hvor 30 danske Skibe seirede over 500 vendiske, af hvilke kun 35 reddede sig med Flugten, alle de øvrige sank eller erobredes. Denne Absalon var den første Geistlige, men tillige Statsmand, General og Admiral, og — hans Konges: Knuds og Waldemars troeste, trofasteste-Mand.

Waldemar den Tredie, eller som nogle kalde ham, den 4de, gjorde tvende mærkelige Søetoge! det første mod Gotland og Gothland, hvis rige Hovedstad Wisbye var Oplagssted for det hanseatiske Forbund. Her gjorde Waldemar med sin Flaades kiekke Søekrigere Landgang: Den maatte underkaste sig dansk Herredømme. Skiøndt disse Øer siden gik over til Sverrig igien, vedbleve dog de danske Konger, til Erindring om denne Seier, at kalde sig de Gothers Konge, hvilken Titel de endnu føre.

Aar 1361 havde de hanseatiske Stæder, saavel imellem sig selv indbyrdes, som med en Deel meklenborgske og holsteenske Fyrster indgaaet Forbund med Dannmark. De indtoge Kiøbenhavn; men da Flaaden kom for Helsingborg, blev den der totalliter slagen: 6 Skibe erobredes, nogle bleve opbrændte, og de øvrige forføiede sig hiem til Lübeck igien, og giorde Fred.

Denne Tidspunkt vi nu kortelig have igiennemløbet, kunde vi kalde den dalske

Søemagts første og ældste. Man havde netop nu i Aaret 1361. første Gang begyndt at bruge Krudt.

I den følgende Tidspunkt, synes det man enten ikke har brugt, eller ikke nokſom ſørget for Flaadens Vedligeholdelſe. Vor iøvrigt kloge og ſtore Dronning Margrethe kunde ikke holde Søeroverne i Lydighed; hun havde nok at tænke paa: at vedligeholde den ſtore Plan til de 3 Rigers Forening. I de tvende udenlandſke Kongers Tid, ſkulle man næſten troe, de havde glemt at ſtyre Roer og Seil, thi man leed idelig Skibbrud, endog naar man kun flyttede ſig fra et Sted til et andet; hvorledes ſkulde det da gaae, naar man tillige ſkulde ſlaaes? Søekrigeren har ofte 3 Fiender paa eengang, af hvilke den egentlige Fiende undertiden ikke er ſaa farlig ſom de andre: Storm og Bølger ſkal tvinges midt i Slaget med Seil og Roer, og nu ſkal tillige den lumſkeſte af dem alle: Strømmen paapaſſes og dens Følger undgaaes. Naar man undtager den Seier, en danſk Flaade af 20 Skibe under Admiral Jens Holgerſen, efter at Fien-

den adskillige Stæder havde giort Landgang med Vold og Mord, erholdt over den langt større forenede lybekske og svenske Flaade paa 35 Skibe, under Wismar og Bornholm 1511, da 11 fiendtlige Skibe erobredes, melder Historien intet betydeligt om den danske Flaade, førend da Admiral Skram under Christian den Tredie begyndte at bruge Kanoner.

Med denne betydelige Forandring kunde vi altsaa antage den danske Søemagts tredie Tidspunkt at begynde.

Krigsskibene og deres Redskaber maatte nu blive større og stærkere, at de kunde taale baade Fiendens Kugler og egne Kanoners Dron: det større Skrog fordrede større Reisning: flere Redskaber og anden Takkelage efter Tyngdes og Ligevægts Regler: altsaa og mere Mandskab til at regiere disse ildsprudende Kasteller — og nu — Proviant og Ammunition. Bleve Skibene større og bekosteligere, blev Antallet derimod mindre; kort: alt fik en anden Skikkelse i denne Tidspunkt.

Men skiendt alt var ugt og uvant, erholdt dog Admiral Skram en herlig Seier over den langt større Indiske Flaade, som mistede 10 Skibe. Derefter giorde han Østersøen ryddelig og sikker for alle de Fiender, Christian den Tredie maatte kæmpe imod, førend han kom paa Tronen. Denne Mand kaldte man Vovehals for Danmark, man mærke — for Danmark — hvo kan vove for meget for sit Fædreneland, thi ellers var Udtrykket ikke værdigt nok: det kan ogsaa bruges om Daarer, der, uden Hensigt at gavne, kaste sig i unødig Fare.

Kong Friderik den 2den var vel ikke saa heldig til Søes som til Lands, men ikke desto mindre blev dog det danske Flags, den danske Søekrigers Ære, som altid haandhævet, thi at 22 svenske Skibe kunne seire over 8 danske, under Bornholm, det var vel ingen Konst, men siden efter holdt dog den gamle Skram den Svenske Flaade i Ave det hele Aar igiennem.

Her mode vi og de ærværdige Navne: Rud, Trolle, Brahe, som i Aaret 1563 og 64 medikke 40 Skibe seirede tvende Gange over den svenske Flaade der med smaa og store var 50 Skibe stærk, under Oeland, hvor det svenske Admiralskib — det største Krigsskib man endnu havde seet i Nordsøen, Makeløs paa 200 Kanoner — blev entret af de Danske — den svenske Admiral blev fangen og Skibet sprang i Luften.

I en anden Bataille 1565 under Borgholm, tog Otto Rud 7 svenske Skibe, men hans Skib var her saaledes blevet tilredt, at det var synkefærdigt, og Rud blev som Fange ført til Stockholm — derved fik de Svenske Luft og toge deres Skibe tilbage igien, men skiønt den danske Flaade var langt mindre, blev Seieren dog uafgiort paa begge Sider. Nær havde den da regierende svenske Konge Erik ilsfærdigen vanæret sig ved selv personligen at dræbe eller rettere sagt myrde denne nu værgeløse Fange, som hver ædel og hielmodig

Fiende vilde agtet høit: men een sin Konge tro svensk Undersaat ræddede sin Konges Ære, ved at standse hans Hidsighed. Om denne Tildragelse har man den skionne Sang:

Gaae sagde Kongen tapre Mand!

Historien fortæller vel endnu nogle andre Søebatailler af mindre Betydenhed, men her kan ikke siges mere med Sandhed, end at de mindre danske Flaader holdte altid Stand mod de større svenske Flaader, uden at nogen egentlig kunde siges at seire.

Den danske Søemagts fierde Tidspunkt antage vi at begynde med 4de Christian, som ville, at alt skulle behandles videnskabelig. For de Lydende er Øvelse og Raskhed nok, men de Befalende maa have Kundskaber: saaledes er det i alle Fag. Kongen lod sig først selv lære, hvad der kun de læres i det smaa, paa Skanderborg Sø; han var selv Skibbygger, thi han udkastede Tegninger til Skibene, og fik hele Flaaden ombygget i sin Tid: han var selv Befalningsmand baade i større og mindre Tog: han

kunde lære alle, ingen kunde lære ham noget: han var hele Aar igiennem paa Søen i et Tog efter det andet: han havde selv seet og erfaret alt hvad der kunde møde til Skibs; han fremmede indenlandsk Kofardiehandel og Søefart, og han sikkrede den for andre Nationer, og taalde ikke det Handels-Monopol, som Levningerne af det hanseatiske Forbund endnu vilde tilegne sig i Norden.

Men førend vi gaae over til de senere Tildragelser, har jeg troet at skylde mine Læsere een Anmærkning: allerede have vi nævnt nogle Søetog mod og Seiervindinger over svenske Flaader, og vi vil finde flere endnu herligere og større i det følgende. Ingen tage heraf Anledning til at slutte, at vore Mænd vare mindre kiekke, mindre tappre, deres Konge og Fædreneland mindre troe og hengivne end vi; tvertimod, Historien vidner det modsatte: da Christian den 4de var uheldig i Tydskland, skielvede det hele store, hellige, tydske, romerske Rige for det lille Sverrig: I den skaanske Krig reddede svenske udiscipli-nerede unge Drenge deres Fædreneland, der næsten var i sidste Aandedræt. De viisde sig

der, som Karle, der kiendte Pligt og Ære ligesaavel som vi — ogsaa de ere Nordboer — men det traf sig nu saa, at vi have havt flere store og navnkundige Befalende til Søes, fra Admiraler af til enkelte Brigers Commandeurer *), dertimod har Sverrig havt flere store og navnkundige Befalingsmænd til Lands end vi; men dessstørre er Æren, at have seiret saa ofte over een ligesaa tapper og klek, endog mere stridkyndt Fiende.

Det første 4de Christian tog sig for, var: at beskytte saavel egen Handel, som andre Nationers i Østersøen.

Den øresundske Told, som alle søehandlende Nationer saa høitideligt havde tilstaaet ham, forpligtede ham dertil, og han holdt Ord. Kong Carl den 9de i Sverrig fik i Sinde at forbyde al Handel paa Lifland og Curland, men en dansk Flaade af 17 Skibe convoierede 150 Koffardieskibe fra Øresund til Riga og Reval, uden at de Svenske vovede at lade sig see.

*) Herhen hører Rahbeks: Vort Fædreland var altid rigt paa kække Orlogshelte.

Krigen begyndte til Lands: den første Gang de danske og svenske Flaader mødte hverandre, maatte de Svenske vige med Forliis af er 48 Kanonskib, som de Danske erobrede.

Derpaa fulgte det dristige Foretagende af Admiral Daae under Elfsborg, hvor der laae 7 svenske Skibe, som ikke vilde ud. Daae havde ogsaa 7 Skibe: at udsætte disse baade for de svenske Skibes og Fæstningens Ild, havde været et uforsvarligt Vovestykke, men med 16 Baade og 180 Mand Nordboer, at brænde Admiralskibet og tage de øvrige 6 kortlige under Fæstningen, det forstod han, og det udførde han lykkelig.

Denne Søeexpedition var saa vigtig for Landmagten, at denne nu kunde bemægtige sig Fæstningen Elfsborg.

Man saae derefter neppe den svenske Flaade i Søen; Kong Christian søgde den overalt i Østersøen lige til Stockholm, men den holdt sig inden for de dem bekiendte Skiær. Admiral Mogens Ulfeldt opfordrede dem

til en Bataille ved en Trompeter, som de beholdt uden at svare eller møde.

Nu fik Danmark Fred, og en hæderlig Fred som Konge og Folk fortiende. De vestlige Magter befattede sig endnu ikke med Nordens Sager, de havde nok i deres egne. I de følgende Tider skal vi finde disse, ligesom misundende Dannerkongen, og frygtende for den Overmagt, det lod, som Danmark vilde faae til Søes; thi efter de hæderligste Breve, brivter baade til Lands og Vands, vare disse, nemlig: enten England, Frankrig eller Holland eller alle tilsammen altid, naar Freden skulde sluttes, paa Sverrigs Side.

Efter nogle og tyve Aars Fred angreb Sverrig os igien, med en Armee som faldt ind i Jylland; og en Flaade — den i Henseende til Bemanding, Kanoner og Equipage anseligste, Sverrig hidtil havde havt — paa 46 Skibe fra 70 til 30 Kanoner foruden mindre Skibe, løb i Søen, og bemægtigede sig Femmern, for at hindre Foreningen mellem Holsteen og Øerne.

Kong Christian samlede sin hele Flaade, 9 Skibe af 1ste Rang, 20 af anden og 10

Fregatter, 39 i alt, og skiønt nu 68 Aar gammel, anførte han selv den ene Division af 12 Skibe, og begyndte den 1ste Juli 1644 en haardnakket og blodig Bataille: det var i denne han, foruden 23 lette Saar, mistede det høire Øie og 2 Tænder; han faldt i Afmagt, men reisde sig strax igien, tog sit Sværd og vedblev at commandere, indtil den fiendtlige Flaade, 7 Skibe stærkere, efter stort Forliis af Mandskab maatte retirere ind i Kieler-Fiord *). Her beordrede han Admiral Galthen at bloqvere den, paa det han selv kunde slaae den øvrige svenske Flaade, førend den hollandske Flaade, Svensken forventede med Længsel, blev forenet med den Svenske. Men hvor sørgeligt! alt Kongens Møie var forgieves. Galthen lod de svenske Skibe slippe ud af Bugten, og den forenede svenske og hollandske Flaade var nu 64 Skibe stærk. Naturligviis passede Fienden Leiligheden. De opsøgte den danske Flaade, som kun krydsede hist og her for at hindre Land-

*) Hvo kiender ikke Evalds: Kong Christian stod ved høien Mast.

gang og bee med Lykke indtil den 21de August, da de Svenske Skibe fandt de danske 17 Skibe kun, under Lolland. Hvert dansk Skib fik 3 a 4 fiendtlige Skibe at fægte med, ja mod Vice-Admiral Jasmunds Skib brugde man ikke mindre end 10 svenske Skibe. Admiralen Prosmund ville ikke give sig, skiønt man entrede og tilbød ham Qvarteer, han faldt med Kaarden i Haanden for sit Fædreneland, efterat han selv med egen Haand havde nedlagt en Deel Fiender. Udfaldet blev, som man kunde vente. Seiren blev Fiendens, men Hæderen de Danskes. Admiral Galthen, som Aarsag til dette Udfald, maate (som det synes velfortient) bøde med Livet.

Imidlertid mæglede Frankeig Fred og Krigen endtes — men ikke som Christian og hans Krigere fortiende — Uden al Tvivl forkortede denne Fred Christians Dage, thi han døde et Aar derefter 1648.

I Kong Frederik den 3dies Tid forefaldt ikkun en eneste Bataille imellem den danske og svenske Flaade — at 64 Skibe kunde seire i Christian den 4des Tid over 17

danske, der havde Folk i Land, og som nylig havde lidt meget af Storm, derved vandt Svensken vel Seier, men ikke Ære, men at 30 danske Skibe, under Falster, i en Bataille med den svenske Flaade paa 46 Skibe, efter nogles Mening 59, holdt sig saaledes her, at Svenskerne ikke efter deres Agt kunde giøre Landgang, men maatte med uforrettet Sag gaae tilbage — det var alt hvad man kunde forlange af saa stor en Forskiel paa Antallet af Skibe, som batallierede en heel Dag den 13de September 1657.

Slaget ved Cronborg imellem den hollandske og den svenske Flaade, hører ikke egentlig herhen; her fægtede vel Hollænderne trolig for Danmark, men da det gieldte om Fredsslutningen, stik Sverrig, som sædvanligt, baade Frankerig, Engelland og Holland paa sin Side. Altsaa beholdt Holland og Sverrig de Fordele, i Henseende til Tolden i Øresund, som de havde faaet ved de tvende sidste Fredsslutninger. Dannerkongens ældgamle Herredømme over Østersøen og Øresund tilstod man altid, naar der giaft

om at sikkre Handelen paa Østersøen for alle Nationer mod Søerøvere og indbildte Monopolister, men naar det gialt om en liden Erstatning for alt dette, saavelsom: for Fyrer og Sømærker til Søehandelens Sikkerhed, ved Afgiften i Øresund, som dog ved de høitideligste Acter ere tilstaaede som en ældgammel Danmark tilkommende Høiheds-Ret *), da var denne Afgift ofte en Torn i de Handlendes Øine.

Vi gaae nu over til den femte og herligste Tidspunkt for det danske Flag og de danske Søekrigere. Den bliver en Kiede af idelige Seiervindinger, en Række af store og herlige Foretagender, og vi kunne maaskee antage den at begynde med Cort Sivertsen Adeler, Europas Beundring og Fædrenelandets Hæder. Det var egentlig i venetiansk Tieneste han erhvervede sig den udødelige Ære at seire over og ødelægge en tyrkisk Flaade paa 77 Seilere; alle Søe-

*) Et Udtryk der endog brugdes i en svensk Traktat.

magter overbøde hverandre, for at overtale ham til at træde i deres Tieneste, men da tre die Frederik kaldte ham, og Fædrenelandet truedes med en Krig mod Engelland, afslog han alle disse glimrende Tilbud og anſaae det for Pligt at tiene ſit Fædreneland; men Engelland var da ikke saa stolt som nu. Krigens Udbrud ſtandsedes ved en Fredsſlutning 1667. Nu brugdes han, som General Admiral, til at iſtandsætte den danske Flaade og til at ordne alt hvad der angik Soekrigsvæsenet, og dette giorde han saaledes, at, under 5te Christian, den danske Flaade med Foie kunde kaldes — den uimodſtaaelige, den ſeierrige — for ikke at bruge det ſpanske Udtryk: uovervindelige *).

Krigen begyndte igien med Sverrig, men han døde, inſt da han ſkulde begynde en ny Hædersbane for Fædrenelandet; dog havde han den ſom Lykke, Høiſtcommanderende inden han døde, ved ſin Klogſkab og Erfarenhed at redde den danske Flaade for en Storm,

*) Armada invincibile under Philip, men ſom dog blev af den Engelſke overvunden.

som han forudsaae, men som adsplittede den hele svenske Flaade, af hvilke 18 forgik.

Hans værdige Efterman̄ blev Niels Juel. Den danske Flaade bestod af 25 Skibe, den svenske af 46. Først erobrede han hele Gothland, derefter slog han og Admiral Tromp, først imellem Rügen og Bornholm, derefter under Øeland, den hele svenske Flaade, som mistede 13 Skibe, og af disse erobrede Juel de 5.

Medens Juel seirede paa Søen overalt, erobrede Gyldenleve Marstrand, en Sveafæstning, der ikke erobredes uden ved dansk Svemænd. Aaret derefter søgte Juul længe sin Fiende i Østersøen, og fandt endelig en svensk Flaade paa 11 store og 5 smaae Skibe, imder Mecklenborg; Juel havde og saa 11 Skibe, men heller ikke mere; man kiendte allerede Juel og hans dierve Danske. Svenskerne kappede alt hvad han kunde og sætte Seil til; men ogsaa Juel kunde seile, han nødte dem ved Rostok til en Bataille, som varede i 5 Timer ud paa Natten. Dagen

efter den 1ste Juni, 1677, forenedes Bataillen paa Colberg-Hede, den svenske Admiral Siöblad maatte stryge; de fem største fra 74 til 40 Kanoner bleve erobrede og førdes i Triumph til Kiøbenhavn af Vice-Admiral Bielke med 800 Krigsfanger, blant hvilke Siöblad selv.

Maanedsdagen derefter erholdt Juel en endnu herligere Seier i det navnkundige Slag ved Kioge-Bugt. Denne Gang havde Hollænderne erklæret sig for Danmark, men Juel og hans danske Mænd kunde ikke bie. 25 danske, tvende han, vare nok til at slaae 36 svenske Skibe.

Batallien varede i 9 Timer, Juel maatte forlade 2 Skibe og gane paa det tredie: 11 svenske Skibe bleve erobrede: 14 undkom: de øvrige enten sprang i Luften, eller strandede eller sank. 1200 Svenske faldt: over 3000 bleve fangne, derunder 3 Schoutbynacter, 1 Commandeur, 2 Capitainer, 19 Lieutenanter, 6

Land-Officeerer, 4 Præster, 18 Skippere, 16 Styrmænd.

Dette Søeslag i Kioge-Bugt, denne skionne Seier blev Gienstand for hele Europas Beundring; Niels Juel beviisde herved, at det ikke var uoverlagt Forvovenhed at begynde Slaget førend Hollænderne kom, han vedsde vel, Fienden var ham overlegen i Skibes og Mandskabs Antal, men han kiendte sine Medstrideres Raskhed, Tapperhed og Mod. Selv Britter har aldrig giort det bedre i noget Søeslag mod Frankrig eller Spanien.

I Aaret 1679 slog 2 danske Skibe, skiønt de havde 600 svenske Fanger inden Borde, 5 svenske Skibe, som, for at frie disse deres Landsmænd, ikke allene begyndte, men og vedligeholdte en hidsig Bataille, saa længe det var mueligt. Den kiekke svenske Admiral Wachtmeister maatte hele Aaret igiennem retirere for den danske Flaade, thi at udsætte sig, naar man seer Ruin forud, uden at gavne, det er al

drig Pligt i modsætningen imod han maatte endog miste et Skib i den Retirade den 26de Juni.

Vi gaae nu over til den sidste Søekrig i Aaret 1710, thi vel var hele Flaaden udrustet i Aaret 1700 i Anledning af Stridighederne med Hertugen af Holsteen, da Sverrig havde faaet baade den hollandske og den engelske Flaade til at indfinde sig her i Sundet, som tillige med den svenske Flaade indsluttede den danske og befordrede Carl den Tolvtes Landgang ved Humlebeck, og tillige bombarderede Kiøbenhavn. Men da Carl den 12te ikke uden Medgllieredes Samtykke og Hielp havde kordet foretage sig den Landgang, han giorde, maatte han og taale, at disse, næsten uden hans Vidende, med Danmark sluttede Freden i Travendal, som de altsaa kun meldte ham til Rungsted, og hvorefter han gik tilbage igien, hvor han var kommen fra. Imidlertid havde vor Defension holdt de Bombarderende saa langt ude, at de ikke kunne skade Byen. Vore Bombardeerpramme nødte endog nogle af den fiendtlige Flaades Skibe til at kap

pa og retirere sig; dog faldt der Bomber nu og da paa vore Skibe; men danske Matroser vare ikke bange for en Bombe: een blev dæmpet ved en Matroses Kaieklæder: en anden blev veltet ud igiennem en Stykport. Det kommer kun an paa at være rask og bestemme sig strax. Seer man for længe paa den Ting, kommer man netop for sildig.

Altsaa til den sidste Krig i det forrige Aarhundrede. Kong Friderich den Fierde lod sig overtale af Naboer og Venner til at erklære Sverrig Krig. Carl den Tolvte havde desuden udladt sig med, at han vilde hiemsøge Norge og skille Danmark ved Holsteen. Fierde Frederich kunde ogsaa undskyldes, om han ønskede at gisve Carl den Tolvte en Contravisit. Man gik altsaa over til Helsingborg, men ogsaa der vare Nordboer, som til sidste Aandedræt forsvarede deres Konge og deres betrængte Fædreneland. Til Syes derimod gik det bedre: den danske og svenske Flaade mødte hverandre atter i Kioge-Bugt og sloges dierevelig, som Nordboer

plete; de Svenske maatte forlade Bugten og sadre 2 af de største Skibe til paa Hiemveien, som de brændte, paa det de ikke skulde komme Fienden til Nytte; men her var det, at der forefaldt en Handling, der fortiener Udødelighed: der var gaaet Ild i Skibet Dannebrog, som Hvitfeld commanderede: man prøvede forgieves at slukke Ilden: der var kun een Redning tilbage: at kappe Anker og sætte paa Land, men Vinden førde ligge paa den danske Flaade, og nu besluttede man, alle som een Mand, heller at døe, end at antænde Fædrenelandets Flaade; men tillige vilde man skade Fienden indtil sidste Aandedræt; de vedhleve at skyde Skud i Skud og nedlage de mange Fiender, indtil Skib og Mandskab sprang i Luften, og — den hele dansk Flaade og Kiøge-Bye reddedes.

I Aaret 1712 maatte 6 svenske Orlogs-Fibe og 1 Fregat vige for et dansk Rangfiib og 4 danske Fregatter under Fladstrand efter 3 Timers Bataille; og

ſamme Efteraar ſatte den danſke Flaade Ild paa 100 ſvenſke Koffardieſkibe lige under Øinene paa den hele ſvenſke Flaade, ſom endog veeg, da de Danſke fegde den, indtil den 30te September, da de bleve nødte til at holde Stand, men forſvandt dog af Syne ved Hielp af Nattens Mørke. Saaledes undveeg den ſvenſke Flaade næſten de 2 følgende Aar.

Hele Aaret 1715 blev atter et Seiers og Hædersaar for den danſke Svemagt. Capitain Weſſel havde kun en Gallei paa 18 Kanoner, men han blev ſnart Fregat-Commandeur; thi med ſine 18 Kanoner erobrede han den ſvenſke Fregat Hvidørnen paa 32 Kanoner, og med diſſe 32 tog han ſiden et Orlogſkib paa 70 Kanoner, ſom han med ſamt den ſvenſke Admiral Wachtmeiſter overleverede til den danſke Admiral Gabel. Her vare vel 11 danſke mod 8 ſvenſke, men det var dog meget at diſſe ved ſaa liden Overmagt bleve nødte til ſaa ſtort et Offer: de ſatte med frit Forſvar paa Land, og overgave baade Skibe og Mandſkab, af hvilket 1835 ble-

de fangne og henimod 1300 vare deels døde, deels blessérede. Her vare dog kun 3 Skibe flere i den danske Flaade, hvilken vi have seet, ikke allene har kunnet holde sig, men endog seire over de Svenske, naar de havde 7 og 10 og 16 ja 19 Skibe flere end vi.

Admiral Sehested mødte med 9 danske Skibe 22 svenske, og ikke allene forsvarede sig kiekt, men fordrev endog de svenske fra Pommerske Vall. Under Rygen forefaldt en Bataille der varede i 7 Timer imellem 21 svenske og 21 danske Skibe; de Svenske mistede 2 Skibe og maatte retirere til Landskrone.

Aar 1716 belejrede Carl den 12te Frederichshald, som man ved, forgieves; men han biede kun efter en Transportflaade hen ved 50 store og smaae Skibe, som laae i Dynekilden; dette fik Tordenskiold at vide; at ødelægge den, var et nyttigt Foretagende, men voveligt. Mundingen af Havnen forsvaredes ved en Dæmning med Skandser og Artillerie, og ved

Indløber, som var kun 90 Alen bredt, to store Galleier — hvo, der intet vover, han intet vinder, tænkde Tordenskiold; med Forstand, Ærekiærhed, Munterhed og Raskhed kan man gisre meget. — Han fik at vide, at Commandeuren paa Transportflaaden traeterede, en Dag, da Vinden var strygende ind ad Havnen og havde det Indfald, at invitere sine Krigskammerater, som commanderede 2 andre Fartøier, at spise med hos de Svenske; Grip og Tønder modtog naturligviis saadan deres Chefs Indbydelse: man vovede Troien midt imellem alle disse Casteller: man entrede og skiød i 6 Timer fra alle Kanter, man kunde neppe see for Ild og Røg og Klokken 3 Eftermiddag var hele den svenske Provviane-Flaade ødelagt: 2 store Skibpammer paa 24 Kanoner, 5 Galleier, 21 Transportskibe med Krudt og Kugler bleve ødelagte, 11 Skibe brændte eller sødte i Grund, 931 svenske Matroser dræbte eller fangne, og alt dette med 2 Fregatter, 2 Galleier, 3 Skiægpramme. —

Men her var dansk og norsk Søemand ombord.

Kong Carl maatte ophæve Blokeringen denne Gang, men var der igien i November 1716, da han i December der fandt sin Død.

Krigen vedvarede desuagtet, og Tordenskiold, som med Rette kunde kaldes den anden Vovehals for Danmark, vedblev sine nerfulde Bane for Danmark indtil Krigens Ende.

Ved Tapperhed og Dristighed blev Proviantflaaden ødelagt; Ved Mod forenet med List erobrede han Marstrand: forkladt som en svensk Fisker vovede han sig ind i Byen, i Fæstningen, ja paa svenske Skibe, og solbød Fisk, men tillige overraskede han de fremmede Tropper, Sverrig havde i Sold, som laae i Garnison der, deels ved Trudsler om 20,000 Mand, som vare paa Marschen til Lands, deels ved Løfter om Belønning, til at overtale Commandanten, naar der blev Spørgsmaal om Overgivelse. Saaledes underrettet om Alting, baade om Localiteter og Personaliteter, indtog han, og det kun

med 600 Mand, en Ile, Koesen kaldet, hvis Indløb forsvaredes med Batterier, med 19 Skibe og 1782 Mand. Derpaa lod han Kanoner og Bomber spille baade i Byen og Fæstningen, men under Kanoneringen tilbød han den Capitulation, han temmelig vel vedste, Commandanten var disponeret til at modtage. Kort efter havde han den Ære i Maxstrands Havn at beværte sin Konge.

Derefter gik han til Elvsborg; det første Forsøg mislykkedes: han mistede her en Fregat og nogle smaa Fartøier, men det varede ikke længe førend han hævnede sig: nogen Tid efter var han om Natten inden for Indløbet, førend Commandanten vedste det: Man raabde ham an med det sædvanlige: Wer da? Han svarede "Tordenskiold, som "vil lære Commandanten at vaage bedre en "anden Gang." Nu tog han først sine egne Skibe tilbage igien, derefter fornaglede han Fæstningens Canoner, opbrændte alle Magasiner, tog fire

Gatteser med sig og gik bort med vel fortiettet Sag.

Hermed endte han sin ærefulde Krigsbane, efterladende sig hos Fienden, som blandt hans Medborgere, et uudsletteligt Mærke om hvad Mod og Tapperhed, Vidskonthed og Raskhed kan udrette.

Skrams, Dakes, Hvitfeldts, Juuls, Adlers, Gabels og Vordenskiolds Navne kan aldrig uddøe. Men langt fra, at disse ere de ene ste. Historien har opbevaret mange flere kiække Sømænds Navne fra Forglemmelse, der, skiønt i mindre Cirkel, ligesom hine, bidroge diærvelig en til den danske Sømagts Hæder og Flaggets Ære.

Denne Elvsborgske Expedition var den sidste, thi, da Kong Carl var død, Sverrig udtømmet for Mennesker og Penge, fandt det svenske Rigsraad det raadeligst at tilbyde Fred. Danske Søehelte havde ikke længer forgieves; Freden blev sluttet den 3 Mai 1720, saaledes som vi have seet i Anhanget til Landboeloven for det afvigte Aar.

Saaledes have vi nu fortelig gjennemløbet og uddraget det vigtigste af, hvad Oldtidens, Middelalderens og de seenere Aarhundreders Historie fortæller om nordiske Sørøvere fra den Tid af, de vare frygtede Søerøvere, indtil de bleve agtede og ansete Krigere. Aldrig veeg den danske Flaade for mere end fire Gange stærkere Fiende, uden at prøve hvad der var muligt, men ellers enten seirede den i Strid mod overlegen Magt, eller jog den paa Flugten eller i det mindste holdt sig, saa Seiren blev usagiort. Den kiække uforfærdede Krieger vil vel altid antage, at, hvad een Gang har været muligt, vil ogsaa fremdeles kunne udføres.

Nu hvilede Vaabnene i Norden det hele Aarhundrede igjennem. Vel har Flaaden adskillige Gange været udrustet, men intet egentligt Søetog eller Søebataille kunne vi nævne, uden mod de barbariske Magter, der have for Skik nu og da (som de kaldte det) at erklære nu een nu en anden europæisk Nation Krig, hvilken dog ikke bestaaer i andet end

at røve og plyndre ubevæbnede Kosfardiefarere, indtil man igien afkiøber dem en ny Fred, ved de sædvanlige eller større Presenter.

Tripolis brød saaledes Freden i Aaret 1797, just da Kammerherre Bille havde faaet Kommando over Eskadren i Middelhavet; Men Nordboen lærde snart disse Sydlinge at give Kiøb; den 15 Mai var Bille med Fregatten Najaden, en Brig commanderet af Capt. Hoick og en lille Cherbekke af Lieut. Munch uden for Tripolis, og recognoscerede. Den 16de løb Najaden inden for Steen-Revet, saa nær at den kunne række de 6 Tripolitanske tiltaklede Korsarer der laae uden for Havnen; de gave alle Ild, og Bille gav dem hele glatte Laget igien, saavelsom af Kanonerne agter ud.

Stolende saavel paa det stærke Mandskab, som disse Korsarer altid have ombord, som paa deres øvrige Styrke, vare de friske nok til at løbe ud, og begyndte alle 6 at attaquere Najaden baade med grovt Skyt og med en Hagelregn af Musketkugler. Men de bleve modtagne, saa de skal huske det: Efter 2

Timers Bataille prøvede de 5; som sædvanlig, at entre, thi dertil, saasom til Mussetteri bruge de det meget Mandskab; men kiede af Forsøgene baade i Bataillen og med Emringen, forlode de Valpladsen og kreb i Hullet igien. Under Bataillen var een af de største gaaet paa Jagt efter Briggen og Cherbekken, men disse forsvarede sig saa dierevelig, at han maatte forlade sit Forsæt, allerede forend Bille kom efter ham; dog vare Fyren nærved nok til at blive liggende for Smaaseil, men Bille hilsede ham med hele Laget, saa det knagede og bragede i alle Ender; han forsvandt nu, som de andre, og Mørket hindrede at forfølge dem. De prøvede ikke ofterc at komme ud. Den dansk Eskadre krydsede og blokverede indtil den 22de, da Paschaen lod tilbyde Freden, som da ved Consulen blev sluttet. Nu blev alting gort, Bille fik Audience, Salut 21 Canonskud, da han steg i sin Chaluppe, samt 21 danske Slaver udleverede, og en Sabel til Foræring.

Man saae nu, hvorledes den fiendtlige Eskadre var tilredt i Actionen, et Skib havde 8 Grundskud, et andet 2, paa et Skib vare 100 Døde, foruden Blesserede; heraf slutte til det øvrige. — Skuddene agter fra incommoderede dem især, og Granaterne, som de ikke kiendte, loe de af, anstue dem maaske for Lystraketter, indtil een blesserede 18 Mennesker. Den Tripolitanske Force, Najaden slogedes med, bestod i 3 store Skibe, hver paa 28 Kanoner, de 5 a 12 Pd., de 26 a 8 og 6 Pd., en paa 18 Kanoner af hvilke de 14 a 12 Pd. og de fire a 18 Pd., en Chebeque paa 12 sexpundige og en Kanoneerbaad paa 6 sexpundige Kanoner, i alt 120 Kanoner mod Najadens 40.

Algier prøvede samme Aar at forlange ikke mindre end en Frægat til Present, men Bille kom til Ankers, gik i Land, svarede ganske kort: kan ikke bevilges, forlangde endog bestemt Svar om Deien ville have Krig eller Fred. Deien

var vred og svarede: Krig — men betænk de sig strax igien, og tilstod Fred, uden at faae Fregat: det var første Gang Deien i Algier havde modtaget et saadant Svar og et saadant Spørgsmaal, men denne Bestemthed virkede, at Bille fik Sa- lut, som ellers er ligesaa usædvanligt der. Formodentlig kiendte man nu Bille i Mid- delhavet.

Endnu førend Aarhundredet endtes, foresaldt nogle, om ikke just Krigs- dog krigerske Begivenheder, der kunne anses som Forbud paa det Fredsbrud, der fulg- de efter. Engelland ville ikke vedtage hoa- næsten alle Søemagter havde antaget, at Visitation kun maatte finde Sted paa Kiøb- mandsskibe uden Convoi; det vilde visite- re, endog naar Orlogsmænd convoierede; men danske Orlogsmænd kunne ikke efter- peres Instrux tillade det. I December 1799 convoierede Capitain v. Dorhum 12 Skibe til Malaga med Fregatten Havfru-

en. Under Gibraltar mødte han tre engelske Fregatter, de to paa 44, den tredie paa 36 Kanoner og en Kutter. Den Høistcommanderende prajede ham og befalede at sætte Baade ud, men v. Dochum svarede naturligvis, at han kunde komme til ham, om han vilde tale med ham: dette skeete, og en engelsk Officeer kom ombord; da denne ikke var galant, var v. Dochum ikke heller, man spurgte om han ville ankre i Gibraltar, "maaskee, svarede han, som Vinden er til;" de Engelske lagde sig nu een paa hver Side, og een forud Havfruen, og efter adskillige Visiter og Contravisiter og Tale om Visitation, som v. Dochum atter forsikrede, han ikke tillod, satte de dog Fartøier ud til hans Convoi; von Dochum stod paa disse Fartøier og blesserede nogle engelske Matroser, saa at de fleste Fartøier maatte forlade Visitationen og gaae ombord igien; Eet maatte endog lægge til Havfruen, og v. Dochum beholdt baade

Fartøi og Officieer, til den danske Lieutenant Wulf kom tilbage, og meldte, at man havde været høfligere end før, og nu lod v. Dochum den engelske Officeer og Fartøi fare: de Engelske vedbleve endnu ved Stillinger og Maneuvrer at true, men det blev derved; Endelig kom atter en Officeer ombord, som erklærede høflig, at den engelske Admiral havde givet Ordre at visitere, og de ønskede det maatte tillades venskabelig: og at Convoien var mistænkt og angivet.

v. Dochum gik nu til Ankers i Gibraltar, for selv at tale med Admiralen, og Sagen blev til en civil og ministeriel Sag: Man fordrede kun Caution for 500 L. Sterling, som Erstatning for hver af de Blesserede, og hvilket, uden at v. Dochum deri ville entrere, blev afgiort ved Consulen ministerialiter. v. Dochum gik ubehindret og fri ombord og afseilede med sin Convoi efter Bestemmelse; han

begegnedes i Gibraltar med al den Agtelse, hans Conduit fortiende — han forenede baade Mod og Sindighed, han var høflig, naar de andre vare det — han skød efter Baadene midt imellem tre Fregatter — man kun efter Baadene.

At forsvare sig derimod, saalænge man kan, naar endog 4 og 6 Faquere, det var aldtid danske Orlogsmænds Maneer; og det giorde Krabbe Aaret derefter den 25de Juli med sin Freja i Kanalen. Denne Affaire begyndte ligesom foregaaende med Visiter, Anmodning at visitere, og derefter at prøve om man ville lade sig hyse — Men ogsaa Krabbe skød efter Fartøierne, som skulle visitere, og nu gav den høistcommanderende Engelskmand Laget, som Krabbe besvarede; de andre tre Fregatter engagerede sig ligeledes; man bataillerede en heel Time, fire engelske Fregatter, en Brig og en Loggert mod Fregatten Freja —

Intet Under at 126 Kanoner fordeelte paa fire Fregatter maatte kunne give Freja to Grundskud, 30 i Skroget, ruinere Fok, Mesan-Mast og Takkelage; da først strag Krable og nu løb man ind med Fregat og Convoi paa Downs Rhed, og hvor ogsaa han nod den Høiagtelse, Tapperhed og Mod afstvinger endog sin Fiende. Denne Affaire med de fire Fregatter og den følgende gav uden Tvivl Anledning til den Samtale, som skal være falden mellem 2de Engelskmænd.

I Aaret 1801 den 30te Marts anfaldt 2de engelske Fregatter, under St. Thomas, Briggen Lougen kommanderet af Capitain Jessen, som mod disse 2de maatte udholde en Bataille, der varede over en Time, hvorpaa de Engelske, da de vare komne under Kanonerne paa St. Thomas, forlode ham; thi Jessen forstod baade at seile og staaes paa een Gang

Man fortalte denne Affaire og var fortrydelig over, at disse 2 engelske Fregatter ikke toge den danske Brig; en Anden svarede ganske koldt: de vare ikke 4.

Kaperne, synes det, havde glemt Otto Lütken og Christian Herboe, men de lærde snart at kiende igien, og, som en Følge deraf at respectere vore Krydsere i de vestindiske Farvande, under Brownerne, Jessen, Lillienskiold, Midelboe, Fedder. Man havde opbragde og forlog ikke sna af disse Kapere, som aldrig havde Lyst at indlade sig med vore Fregatter, men toge til Takke med at lade sig bevæbne af Brigger og Skommerter,*) indtil de tilsidst bleve ogsaa kiede af dieses Traktement og recommanderede sig, saasnart de kunne sine Ben.

Men er det da allene i Krig og Kamp, at Kiekhed og Mod kan vises, skulle der

*) Saasom Kongen, den Marsvagne Irisne.

da ikke midt i Freden gives Leiligheder, ved hvilke den uforsagte, den kiekke Mand kan gavne. Vist nok: selv i de fredelige stille Raadsale, hvor Kongerne i vigtige og tvilsomme Tilfælde raadspørge deres oplyste og troe Mænd, har vel ogsaa undertiden Vankelmod, Mismod, Forsagthed skadet Lande og Riger, naar derimod Kiekhed og Uforsagthed har gavnet i Fred ligesom Tapperhed i Krig, men her er det egentlig vore Søefolk vi tale om.

Ere ikke vore norske Lodser især bekiendt over hele Europa, som de paalideligste, raskeste og kiekkeste, der trodse Storm og Uveier, Høisø og Hundsø: der med deres Fartøier søge det vilde Hav for at hielpe forlegne Søefarende. Vore Fiskere, vore Færgemænd, uforvante Kystbeboere beregne aldrig Faren eller Mueligheden af Mislykke, naar det kun er sandsynligt og maaskee muligt at redde Skibbrudne, der alt længe

have seet Døden for Øinene paa en omvendt Kiøl, en Bragstump eller en Klippe. Hornbechs og Gilleleies Fiskere, Helsingsers Færgelaug, Lund Byes Baade-Eiere ved Høistrup, de trende Brødre af Raagøe under Lolland, hiin kiække islandske Fisker, have ikke disse, hvis ædle Daad i vore Dage er hver Mand bekiendt, midt i Freden viist sig at være Nordboer. Den sande Tapperhed og Kiækhed er altid forenet med Høimod og Ædelmod; det var ikke for Vindning, at de selv udsatte sig for de skiensynligste Farer, — thi de afsloge ald Slags Betaling, som disse Reddede tilbøde dem — men for at redde Medmennesker, fortiene disses Tak, og alle deres Medborgeres Høiagtelse. Deres Navne ere nævnte i vore Tidender; ogsaa de bære værdigen de Hæderstegn, vor Konge skiænkde dem for ædel Dannemands Daad.

452323

Nordens Søefolk vare altsaa endnu i det 18de Aarhundrede — ærekiære, kiekke, tappre som Oldtids Fædrene vare, saa langt Historien rækker tilbage, og de 80 Aars Fred har ikke dæmpet den Ætrøa, der brænder i Nordboens Bryst efter at ligne hædrede Forfædre. Nordboens Troskab mod gamle Kongestamme er arvelig fra Slægt til Slægt, thi Dans og Frodes Æt sidder endnu paa Danner-Thronen — alt over 2000 Aar*). Ja Nordboer ere Nordboer endnu i det 19de Aarhundrede. Hiin Høidagsdag den 2den April vidnede det: Europa saae det: selv Fienden beundrede det.

Men, som jeg engang sagde, vi ville ikke selv tale om os selv — vi behøve det ikke: Fra alle Naboer og Venner modtog vor Konge de mest uskrømtede Lykønskning-

*) Mogle Historiker nævne en ældre Kong Dan, der skal have regieret endog 1000 Aar for Christi Fødsel.

ger med dette i dette nys begyndte Aarhu
drede saa talende Beviis paa hans Foll
Hengivenhed, Kiærhed, Troefasthed og Ta
perhed. Alle Europas Tidender, fel
Skialdene syndes at lede efter Udtryk
værdige nok til at forkynde Nordboen
Roes: til at beskrive den lovemodige Ta
perhed, Danske viisde, den standhafti
Modstand, Fienden — den 4re Gan
saa stærke: den — ligesaa stridvante so
stridbare Fiende fandt paa Kiøbenhavn
Reyd hiin høderlige Dag, og det i full
5 Timer. Ja — Dagen blev en Høder
dag for det danske Folk i det 19de Aa
hundrede; men den blev ikkun en forny
et Pegtesdag for de kommend
Aarhundrede — mellem Nationern
der lyde Christians Septer — fra Nor
kap til Elbens Bredder — I Hytten
i Palladset — Oldinge og Ynglinge —
Krigere og Ikkekrigere — kun een Ste
mé — For skal Havet, der fo
giver Dans Sletter, udtørre
og Norges Klipper hensmuldre

Sand igien, for Nordboens Afkom skal svige Skioldungens Ætt — Vi gientage — een som alle og alle som een — for os og vore Efterkommere — Dagens Løsen: Som hiin 11te Februar i det 17de, som denne 2den April i det 19de Aarhundrede, saa skal fremdeles hver Kongens, hver Fædrenelandets Fiende finde Nordboer, som skal vide at seire eller døe for Konge — for Fædreneland.

SCANDINAVIA NEW-YORK